

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

D I P L O M S K O   D E L O
**REŠEVANJE PROBLEMATIKE ZADOLŽENOSTI NAJMANJ
RAZVITIH DRŽAV**

Ljubljana, maj 2002

EDINA MUJKIĆ

IZJAVA

Študent/ka _____ izjavljam,

da sem avtor/ica diplomskega dela, ki sem ga napisal/a pod mentorstvom

_____ in dovolim objavo diplomskega dela na

fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ .

Podpis:

_____

KAZALO

<i>Uvod</i>	1
1 <i>Opredelitev dolga najmanj razvitih držav</i>	2
1.1 Stanje najmanj razvitih držav v razvoju v 90-ih.....	3
1.2 Trendi, struktura zadolženosti najmanj razvitih držav v razvoju.....	4
1.2.1 Spreminjanje strukture dolga najmanj razvitih držav od začetka 80-ih do konca 90-ih.....	6
2 <i>Reševanje zadolženosti najmanj razvitih držav do Pariškega kluba</i>	8
2.1 Značilnosti Pariškega kluba.....	8
2.1.1 Principi delovanja Pariškega kluba.....	9
2.1.2 Predpogoji, koristi in stroški Pariškega kluba.....	10
2.1.3 Pogoji restrukturiranja v okviru Pariškega kluba.....	10
2.1.4 Še nekaj empiričnih podatkov o restrukturiranju dolga okviro Pariškega kluba.....	13
2.2 Reševanje problematike zadolženosti najmanj razvitih držav v okviru Pariškega kluba do sredine 90-ih.....	15
2.3 Empirični podatki glede reševanja zadolženosti najmanj razvitih držav v okviru Pariškega kluba do sredine 90-ih.....	16
2.3.1 Potek restrukturiranja.....	16
2.4 Reševanje problematike zadolženosti najmanj razvitih držav v okviru Pariškega kluba od sredine 90-ih do danes.....	19
2.4.1 Obdobje 1995-1997.....	19
2.4.2 Obdobje 1997-2000.....	19
3 <i>Reševanje zadolženosti najmanj razvitih držav do mednarodnih finančnih institucij</i>	20
3.1 Vloga Mednarodnega denarnega sklada pri reševanju problematike zadolženosti v najmanj razvitih državah do sredine 90-ih.....	21
3.1.1 Enhanced Structural Adjustment Facility (ESAF).....	23
3.2 Vloga Svetovne banke pri reševanju zadolženosti najmanj razvitih držav v razvoju do sredine 90-ih.....	25
3.2.1 Mednarodna razvojna asociacija (IDA).....	26
3.3 Vloga Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke pri reševanju problematike zadolženosti najmanj razvitih držav od sredine 90-ih do danes.....	27
3.2.1 HIPC Inicijativa.....	28
3.2.2 Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF).....	33
<i>Sklep</i>	36
<i>Literatura</i>	38
<i>Viri</i>	38

Uvod

Svet se iz desetletja v desetletje močno spreminja na številnih področjih. Tako prihajajo v ospredje tiste stvari, ki so včasih pomenile veliko breme razvitemu svetu. Če pogledamo, kako se je skozi čas spreminjal odnos do najmanj razvitih držav v svetu, lahko sprva govorimo o kolonizaciji in izrabljanju revnejših področij. Posledice tega obdobja se poznajo še danes. Nato so se te države osamosvojile, a za svojo nadaljnjo pot so potrebovale pomoč bogatih držav in pojavi se neokolonializem. Skratka, bilanca teh dogodkov so številne gospodarske, politične in socialne nestabilnosti na tem področju. Šele zadnje desetletje se razviti svet trudi pomagati najmanj razvitim državam iz revščine. Kot vemo, so se v 70-ih in 80-ih letih številne bolj ali manj razvite države znašle v dolgovih. Tako so bogate države hotele na vse načine pomagati tistim državam, v katerih je imel njihov bančni sektor velike naložbe, torej hotele so zaščititi svoje lastne interese. Bančne kredite so lahko dobile le kreditno sposobne države. Te lahko opredelimo kot srednje razvite države. Prav tako so bile le-te države deležne učinkovite pomoči. Na najmanj razvite države in njihove probleme pa bi lahko rekli, da se je pozabilo. Številne najmanj razvite države niso bile dovolj kreditno sposobne, da bi bile deležne zasebnega pritoka kapitala, med njimi tudi bančnih kreditov, zato za razviti svet te države niso bile pomembne pri doseganju svojih interesov. Sčasoma se je svet začel zavedati, da si ne more nenehno zapirati oči pred problematiko najmanj razvitih držav in začel počasi ukrepati z namenom izboljšanja položaja le teh. Danes postaja glavni cilj sveta odprava revščine in izboljšanje življenjskega standarda najmanj razvitih držav. Pomembno je tudi navesti, da ljudje v teh državah živijo v katastrofalnih razmerah in da to ni le njihov, ampak svetovni problem in prav ta način dojemanja se v današnjem svetu uveljavlja.

Cilj mojega diplomskega dela je predstaviti načine reševanja problematike zadolženosti najmanj razvitih držav do bilateralnih (Pariški klub) kot tudi do multilateralnih virov (Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka).

V prvem poglavju sem predstavila splošne značilnosti najmanj razvitih držav, koncept in trende zadolževanja ter obremenjenost z dolgom slednjih.

V drugem poglavju so predstavljeni načini reševanja zadolženosti najmanj razvitih držav v razvoju do Pariškega kluba, analiza načinov reševanja je razdeljena v dve obdobji. Prvo obdobje zajema delovanje Pariškega kluba do sredine 90-ih let, drugo pa reševanje problematike zadolženosti od sredine 90-ih let pa vse do danes.

V tretjem poglavju so navedene značilnosti in učinkovitost reševanja zadolženosti najmanj razvitih držav do mednarodnih institucij, kot sta Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka. Delovanje mednarodnih finančnih institucij glede reševanja problematike zadolženosti

najmanj razvitih držav je prav tako razdeljeno na dve obdobji: prvo obdobje je do sredine 90-ih let, drugo pa od sredine 90-ih do danes.

Načine reševanja sem razdelila po časovnih obdobjih, zato ker obstajajo velike razlike v reševanju zadolženosti v najmanj razvitih državah, če primerjamo obdobje do sredine 90-ih z obdobjem od sredine 90-ih do danes.

1 Opredelitev dolga najmanj razvitih držav

Preden opredelimo značilnosti, trende in strukturo dolga najmanj razvitih držav si oglejmo, kaj pravzaprav pomeni zunanja zadolženost države in kako jo merimo. Zunanjo zadolženost države je mogoče opredeliti kot stanje skupnega obsega dolžniških obveznosti rezidentov te države do nerezidentov. Ob tem velja poudariti, da se v stanje dolga do tujine šteje izključno tisti del odobrenih kreditov, ki so že dejansko črpani. Nečrpani del odobrenih kreditov še ni vključen v obseg zunanje zadolženosti. Dolžniške obveznosti so pogodbene obveznosti, kot so na primer dolgoročna posojila, obveznice, kratkoročna posojila ali trgovinski krediti, na osnovi katerih je potrebno plačevati obresti, bodisi po fiksni bodisi po variabilni obrestni meri (Mrak, 2001, str. 3).

Že v osemdesetih letih je Svetovna banka razvila štiri kriterije, na osnovi katerih je države razvrščala v skupine visoko, srednje in nizko zadolženih držav. Ti kriteriji so naslednji (Mrak, 2001, str. 4 - 5):

- ◆ **Zunanji dolg kot delež BDP (50 %)**; gre za indikator, ki nam pove, kolikšno breme predstavlja dolg do tujine v primerjavi z letnim obsegom bruto domačega proizvoda te države,
- ◆ **BDP kot delež letnega obsega servisiranja dolga (275 %)**; gre za indikator, ki nam pove, kolikšno obremenitev predstavlja servisiranje dolga v odnosu na bruto domači proizvod države,
- ◆ **Letni obseg servisiranja dolga kot delež deviznih prihodkov od izvoza blaga in storitev-debt service ratio (30 %)**; ta nam pove, kolikšen del deviznih prihodkov od izvoza blaga in storitev država namenja za servisiranje dolgov do tujine v določenem letu,
- ◆ **Letni obseg servisiranja obresti kot delež deviznih prihodkov od izvoza blaga in storitev (20 %)**; ta nam pove, kolikšni so trenutni stroški servisiranja dolga do tujine.

1.1 Stanje najmanj razvitih držav v razvoju v 90-ih

Na začetku sem navedla katere države spadajo med najmanj razvite države.

Tabela 1: Najmanj razvite države po klasifikaciji Mednarodnega denarnega sklada

Afganistan	Dominika	Nigerija	Kiribaati
Albanija	Eritreja	Ruanda	Kirgiška Republika
Angola	Etiopija	Pakistan	Lao D.L.R
Armenija	Gambija	Samoa	Tadžikistan
Azerbejdžan	Gruzija	Sao Tome in Principe	Tanzanija
Bangladeš	Gana	Senegal	Togo
Benin	Lesoto	Sierra Leone	Tongo
Butan	Liberija	Solomon Islands	Uganda
Bolivija	Makedonija (F.Y.R)	Somalija	Vanuatu
Bosna in Hercegovina	Madagaskar	Sri Lanka	Vietnam
Burkina Faso	Malavi	St. Lucia	Jemen
Burundi	Maldivi	St. Vincent in Grenades	Zambija
Kambodža	Mali	Sudan	Zimbabve
Kameron	Mavritanija	Grenada	
Cape Verde	Moldavija	Gvineja	
Centralna Afriška Republika	Mongolija	Gvineja-Bisau	
Čad	Mozambik	Gvajana	
Kongo	Myanmar	Haiti	
DR Kongo	Nepal	Honduras	
Slonokoščena obala	Nikaragva	Indija	
Djibuti	Niger	Kenija	

Vir: [URL: [http:// www.imf.org](http://www.imf.org)], IMF, Marec 2001.

Mednarodni denarni sklad je med najmanj razvite države uvrstil 77 držav in kot je razvidno iz Tabele 1, je največ takih držav v Afriki in najmanj v Evropi. Seznam najmanj razvitih držav je bil prvič napisan 26. marca 1986.

Preden preidem na značilnosti zadolženosti najmanj razvitih držav pa še nekaj indikatorjev, ki kažejo, v kakšnem stanju se nahajajo te države.

Tabela 2: Indikatorji revščine in rasti

Najmanj razvite države*	Življenjsko pričakovanje ob rojstvu (v letih)		Raven umrljivosti novorojenčkov (v promilih)		Delež prebivalstva, ki živi z manj ko 1 dolar na dan		Realna rast BDP per capita	
	1980	1998	1980	1998	1990	1998	1980-1990	1990-1999
	48	50	115	92	48	46	-1,0	-0,2

* podatki zavzemajo večino držav iz Afrike

Vir: World Economic Outlook, Oktober 2001, str. 46.

Že same številke nam povedo, da so te države bile in še vedno so v katastrofalnem stanju. Življenjsko pričakovanje ob rojstvu v teh državah je v letu 1980 znašalo borih 48 let, v letu 1998 pa 50. V Evropi je pričakovana doba nad 70 let (npr. za Italijanke je pričakovana doba življenja ob rojstvu kar 83 let, za Italijane pa 76).

Kar zadeva umrljivosti otrok, so razmere prav tako katastrofalne, saj je leta 1980 od 1000 novorojenčkov umrlo kar 115, leta 1998 pa 92 novorojenčkov. Razmere na tem področju se tudi niso kaj dosti izboljšale.

Delež prebivalstva, ki dnevno za preživetje porabi manj kot en dolar je leta 1990 znašal 48 odstotkov, leta 1998 pa 46 odstotkov. Realna rast BDP per capita je bila negativna; v obdobju 1980–1990 je znašala –1 odstotek, v obdobju 1990–1999 pa –0,2 odstotka.

1.2 Trendi, struktura zadolženosti najmanj razvitih držav v razvoju

Najmanj razvite države v razvoju so se znašle pred kopico težkih strukturnih problemov. Proizvodna in izvozna struktura je v večini dežel tradicionalna. Prevladujejo primarni proizvodi, ki so na svetovnem trgu izpostavljeni stalnim fluktuacijam in padanju cen. Izvozni dohodki teh dežel so zato negotovi in padajoči, kar onemogoča spreminjanje strukture gospodarstva.

Vemo, da so bile najmanj razvite države mnogo let pod kolonialnimi oblastmi, s pridobitvijo neodvisnosti pa so se znašle brez vsakršne ekonomske osnove, ki bi omogočala akumulacijo. Zaradi nizke ravni dohodkov je stopnja varčevanja prebivalstva nizka, zaradi nerazvitosti trga so bile nezanimive za investicije tujega kapitala. Zaradi šibkega ekonomskega položaja je kreditna sposobnost teh držav vseskozi majhna. Vse to onemogoča zadolževanje v tujini, ki bi bilo namenjeno gospodarskemu razvoju. Iz vsega tega sledi, da je dolžniška kriza najmanj razvitih držav izraz strukturnih problemov, ki so se nakopičili skozi desetletja. Posledice dolžniških kriz so padec cen primarnih proizvodov in zaprtost trgov bogatih držav, kar povečuje plačilno bilančni primanjkljaj. Vse to pa povzroča nadaljnje zadolževanje, ki postaja v pogojih visokih obrestnih mer izredno otežkočeno. Najmanj razvite države v razvoju so prisiljene zmanjševati uvoz, kar neugodno vpliva na njihov gospodarski razvoj. Glede na to, da je zadolževanje najmanj razvitih držav pri zasebnih virih praktično nemogoče ter da so sredstva uradnih virov nezadostna, so njihove možnosti uvoza hrane, energije in investicijskih dobrin izredno omejene.

Svetovni dogodki v 70-ih in 80-ih letih – predvsem naftni šoki, visoke obrestne mere in recesije v industrijsko razvitih državah, nizke cene proizvodov najmanj razvitih držav – so bili glavni vzroki za veliko zadolženost najmanj razvitih držav v razvoju. Vendar niso samo svetovne razmere igrale glavne vloge pri povečevanju zadolženosti teh držav, ampak tudi številni domači faktorji. Številne najmanj razvite države so imele glede na svoje stanje prevelike trgovske in proračunske deficite, nizko stopnjo domačega varčevanja in nikakor jim ni uspelo ublažiti vpliv zunanjih šokov. Države so si izposojale še naprej, namesto da bi z

ustreznimi politikami zmanjševale odvisnost od zunanjih virov sredstev. Slabo upravljanje javnega sektorja je privedlo do neučinkovite prerazdelitve pridobljenih sredstev, tako da pritoki kapitala v državo pogostokrat niso dosegli zastavljenih ciljev.

Nekatere najmanj razvite države so se še naprej zatekale k izposojanju denarja, vendar so se novo odobrena sredstva zmanjšala, gospodarska rast se je znižala, kar je privedlo do nevzdržnosti dolga teh držav. Tako je dolg 41 najmanj razvitih držav – opredeljene kot HIPC (Heavily Indebted Poor Countries) države¹ – narasel iz 60 milijard dolarjev na 105 milijard dolarjev v letu 1985, 190 milijard dolarjev v letu 1990, v letu 1998 pa je znašal 205,7 milijard dolarjev.²

Prvotno so kreditorji verjeli, da je problem zadolženosti najmanj razvitih držav le začasen in so le tega reševali s prestrukturiranjem dolga pod koncesijskimi pogoji ali pa s pomočjo novih paketov posojil. Ustanovili so mehanizem, kjer je vsak kreditor enakovredno nastopal ne glede na znesek, kakršnega je posodil. Ta mehanizem se je skozi obdobja spreminjal in prilagajal potrebam najmanj razvitih držav, tako da je danes le ta dodobra izpiljen in dosega večje učinkovitosti kot kdaj prej.

---

¹ To so tiste države katerih BDP per capita je nižji od 545 dolarjev in je obremenjenost izvoza z odplačevanjem dolga več kot 350 odstotna (World Development Report 1990, str. X).

² Povzeto po [URL: <http://www.imf.org/external/index.html>], IMF, 2001 in Global Development Finance, 1999.

1.2.1 Spreminjanje strukture dolga najmanj razvitih držav od začetka 80-ih do konca 90-ih

Skozi navedeno obdobje od začetka 80-ih do konca 90-ih se struktura zadolževanja ni drastično spreminjala, le količina dolga se je znatno povečala, tako da marsikatera država ni bila več sposobna dolg vzdrževati.

Tabela 3: Podatki o zadolženosti revnih držav

V milijardah dolarjev	1970	1980	1990	1997	1998
Celoten dolg (1+2+3)*	-	58,3	188,6	198,9	205,7
(1) Dolgoročni dolg	5,9	46,6	157,9	164,3	170,5
Javni dolg in javno garantirani dolg	5,7	42,9	153,1	160	164,7
Privatni negarantirani dolg	0,2	3,7	4,8	4,3	4,6
(2) MDS**	0,1	3,3	6,8	7,6	7,8
(3) Kratkoročni dolg	-	8,4	24	27	28
IBRD	0,4	2,3	6	2,5	2,5
IDA	0,2	2,8	16,7	32,2	34,4

*Celotni dolg brez IBRD in IDA

**kredit, dani s strani Mednarodnega denarnega sklada

Vir: Global Development Finance, 1999, str. 218.

Iz Tabele 3 je razvidno, da se je **celotni dolg** najmanj razvitih držav od leta 1980 povečal iz 58,3 milijarde dolarjev na 205,7 milijard dolarjev v letu 1998, to je kar za 3,5 krat oziroma za 252,8 odstotkov. Vrednost celotnega dolga dobimo, če seštejemo dolgoročni dolg, kredite dane s strani Mednarodnega denarnega sklada in kratkoročni dolg. Vrednost **dolgoročnega dolga** dobimo, če seštejemo javni in javno garantirani dolg ter privatni negarantirani dolg. Dolgoročni dolg se je povečal iz 5,9 milijard dolarjev v letu 1970 na 170,5 milijard dolarjev v letu 1998, to je za 28,8 krat.

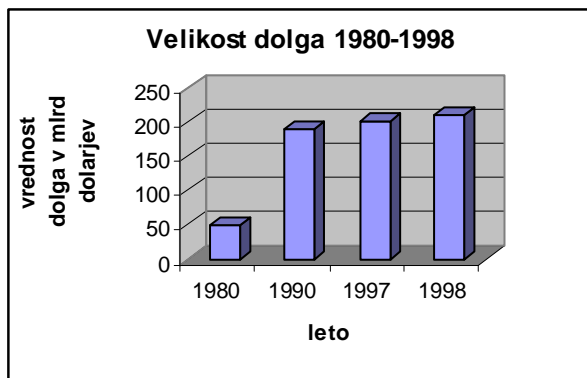
Naslednja kategorija so **kredit Mednarodnega denarnega sklada**. Ta sredstva so znašala v letu 1970 0,1 milijarde dolarjev in se v letu 1998 povečala na 7,6 milijarde dolarjev, to je kar za 76 krat. Sledijo **kratkoročni dolgovi**, ki so znašali leta 1980 8,4 milijarde dolarjev, leta 1998 pa 28 milijard dolarjev.

Vloga Svetovne banke v reševanju zadolženosti najmanj razvitih držav je razvidna iz naslednjih podatkov. Sredstva, ki jih je odobrila **Mednarodna banka za obnovo in razvoj (IBRD)** so leta 1970 znašala 0,4 milijarde dolarjev, leta 1998 pa 2,5 milijarde dolarjev. Odstotek zadolževanja pri IBRD ni tako hitro naraščal kot pri **Mednarodni razvojni asociaciji (IDA)**. Razlog je v tem, da je Mednarodna banka za obnovo in razvoj odobrvala kredite z državno garancijo po komercialnih pogojih in večina najmanj razvitih držav si ni

mogla privoščiti kreditov pod temi pogoji. Zato so najmanj razvite države bolj posegale po sredstvih IDA, ki je dajala kredite z državno garancijo po koncesijskih pogojih. Njena sredstva so v letu 1970 znašala 0,2 milijarde dolarjev, v letu 1998 pa kar 34,4 milijarde dolarjev.

Poleg tabele pa še nekaj slikovnih prikazov.

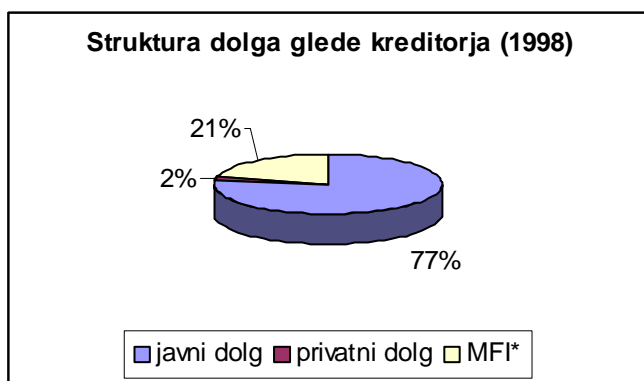
Slika 1: Spreminjanje velikosti dolga v obdobju od 1980–1998

Vir: Global Development Finance, 199, str. 218.

Iz slike je razvidno, kako se je dolg v navedenem obdobju povečeval najbolj drastično od leta 1980 do 1990, kasneje so bili uvedeni bolj učinkoviti programi in koncesijsko servisiranje dolga najmanj razvitih držav, kar je posledično pomenilo tudi manjše naraščanje zadolženosti najmanj razvitih držav v bodočnosti.

Slika 2: Struktura dolga glede kreditorja za leto 1998

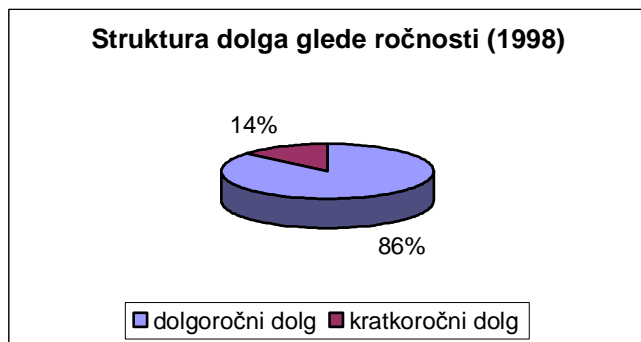

* MFI-mednarodne finančne institucije

Vir: Global Developing Finance, 1999, str. 218.

Iz slike je razvidna struktura dolga po kreditorjih iz leta 1998, najmanj razvite države imajo največji dolg do bilateralnih upnikov in to kar 77 odstotkov, v primerjavi z ostalimi leti je nekoliko večji tudi delež multilateralnih dolgov (MFI), ki znaša 21 odstotkov. Zanimljivo del predstavljajo privatni kreditorji in sicer 2 odstotka, kar izhaja že iz znanega razloga, saj te države nimajo dovolj visoke bonitete, s katero bi privabliale privatna sredstva.

Slika 3: Struktura dolga glede na ročnost za leto 1998

Vir: Global Development Finance, 1999, str. 218.

Kot vidimo na zgornji sliki, je delež dolgoročnega dolga dokaj visok oziroma znaša 86 odstotkov, medtem ko kratkoročni dolg znaša borih 14 odstotkov. Razlog je predvsem v tem, da najmanj razvite države niso sposobne zaradi nenehnih drastičnih ekonomskih, političnih in socialnih problemov vrniti dolg v tako kratkem obdobju.

2 Reševanje zadolženosti najmanj razvitih držav do Pariškega kluba

2.1 Značilnosti Pariškega kluba

Pariški klub je neformalna skupina kreditorjev, ki pripadajo različnim vladam industrijskih držav, ki se redno dobivajo za restrukturiranje bilateralnih dolgov že od leta 1956. Sestanki kluba z vsemi dolžnicami potekajo v Parizu³, vloga sekretariata, ki je potreben za nemoteno delovanje kluba, pa že vrsto let opravlja francosko ministrstvo za finance. Sestanki potekajo na vsakih 4-6 tednov. Države upnice se sestajajo z dolžnicami z namenom restrukturiranja dolga kot pomoč državi, ki ima probleme s preveliko zadolženostjo in je brez tuje pomoči ne more odpraviti. Poleg tega je pogoj, da se državi pomaga, njena sklenitev dogovora z Mednarodnim denarnim skladom o izvajanju ekonomsko stabilizacijskega programa. Pariški klub nima fiksnega članstva in njegova srečanja so odprta vsem uradnim upnikom, ki sprejmejo njegovo prakso in procedure. Osnovni upniki so večinoma članice OECD.

Upniki, ki so člani Pariškega kluba se z državami dolžnicami dogovarjajo v multilateralnem okviru, ki so dokumentirani v »Agreed Minute«, kar pomeni, da v primeru, če je število udeleženih upnikov majhno (ne več kot trije), ne pride do sestanka, na katerem se dogovarjajo o restrukturiranju dolga, ampak upniki predstavijo svojo ponudbo v smislu »Terms of Reference«⁴.

³ Od tod tudi ime kluba – Pariški klub.

⁴ V tem primeru ne pride do sestanka, ampak se dogovor doseže z izmenjavo pisem.

Pogoji restrukturiranja so različni od dolžnika do dolžnika, vse je odvisno od razmer v sami državi dolžnici in od ravni njenega dohodka. Država dolžnica nato poskuša s pomočjo pogajanj doseči bilateralne dogovore, ki temeljijo na pogojih »Agreed Minute«.

Okvir, ki ga je postavil Pariški klub, je pripeljal do standardizacije pogojev restrukturiranja in bilateralnih pogajanj, še posebej za najmanj razvite države v razvoju. Ne glede na obsežnost dela, ki ga opravlja Pariški klub, je le-ta ohranil večjo mero fleksibilnosti v svojem delovanju.

V zadnjem času so najmanj razvite države mnogo tega pridobile s pomočjo restrukturiranja dolga. To je predvsem razvidno iz povečanja koncesij in obsežnih pogojev restrukturiranja, z namenom zmanjševanja zadolženosti.

2.1.1 Principi delovanja Pariškega kluba

Zgodovinsko gledano principi in postopki v delovanju Pariškega kluba niso bili formalno zabeleženi vse do septembra 1997.

Ti principi so naslednji:

- ◆ **konsenzus**: nobene odločitve ni mogoče sprejeti dokler le-te ne sprejmejo vse v pogajanju udeležene države upnice;
- ◆ **solidarnost med državami upnicami**: nobena država upnica ne bo iskala boljšega tretmaja posebej pri državi dolžnici. Upoštevala bo tisti dogovor, ki je bil dosežen pri zasedanju Pariškega kluba; posledično tudi velja, da se država dolžnica in država upnica ne moreta dogovarjati, če predhodno ni bil sklenjen dogovor »Agreement Minute« ali »Terms of Reference« med Pariškim klubom in državo dolžnico;
- ◆ **pogojevanje**: Pariški klub bo restrukturiral samo tisti državi dolžnici, ki bo pred tem sprejela ekonomsko stabilizacijski program Mednarodnega denarnega sklada;
- ◆ **primerljivost tretmaja**: vsaka država upnica, ki je članica Pariškega kluba in vse tiste upnice, ki ne delujejo v okviru Pariškega kluba, ne smejo ponuditi boljših pogojev restrukturiranja za državo dolžnico, kot jih ponuja Pariški klub. Prav tako velja poudariti, da vse države upnice nosijo enako mero stroškov restrukturiranja dolga do določene države dolžnice. Iz tega sledi, da se Pariški klub drži pravila, da vsi kreditorji nosijo enako stopnjo bremena finančne pomoči do dolžnika in da se kreditorji, ki ne sodelujejo v okviru Pariškega kluba, ne okoriščajo s trdom držav članic pri restrukturiranju dolga. Članice Pariškega kluba so se pred takim primerom zastopkarstva zavarovale s podpisom dogovora. Prav tako se mora upoštevati klavzula, ki nalaga državi dolžnici, da išče primerljive pogoje restrukturiranja tistim pogojem, ki so navedeni v Pariškem klubu, in da ne odobri tistih pogojev, ki so bolj ugodni kot pariški. Zgoraj omenjena klavzula velja prav tako za države upnice, še posebej v primeru, če ima država dolžnica do njih visoke obveznosti.
- ◆ **obravnavanje vsakega primera posebej**: vsaka odločitev Pariškega kluba, ki se nanaša na restrukturiranje dolga posamezne države dolžnice, mora biti prilagojena ekonomskemu in fiskalnemu stanju države dolžnice, hkrati pa mora temeljiti na stvarnem pristopu.

Medtem ko je dogovor »Agreed Minute« tisti, ki določi osnovne pogoje restrukturiranja dolga, bilateralni dogovor med državo dolžnico in državo upnico predstavlja zakonito osnovo, na podlagi katere se določajo in izvajajo restrukturiranje dolga in obrestne mere. Nekatere države upnice poleg bilateralnega dogovora od države dolžnice zahtevajo, da sklenejo individualne dogovore z različnimi izvoznimi agencijami, ki so vpletene v restrukturiranje. Časovni razmik med »Agreed Minute« in bilateralnim dogovorom je okoli 6 do 7 mesecev.

2.1.2 Predpogoji, koristi in stroški Pariškega kluba

Države upnice članice Pariškega kluba zahtevajo izpolnitev dveh predpogojev, še preden se začnejo pogajati glede restrukturiranja dolga in sicer:

- ♦ **prvič:** kreditorji morajo biti prepričani v dejstvo, da država dolžnica ni sposobna poravnati zunanjega dolga in obveznosti, ki iz njega izhajajo, razen če jim odobrijo oprostitev določenega zneska dolga; država dolžnica mora pokazati, da je potrebna pomoči, predvsem finančne.
- ♦ **drugič:** kreditorji Pariškega kluba prav tako vztrajajo, da države dolžnice, ki so potrebne restrukturiranja dolga, poskušajo same ali s pomočjo ekonomske stabilizacijskega programa Mednarodnega denarnega sklada eliminirati oziroma vsaj ublažiti vzroke, ki jim povzročajo težave pri vračanju zunanjega dolga.

Kar zadeva koristi in stroške sodelovanja s Pariškim klubom je stvar sledeča: restrukturiranje v okviru Pariškega kluba lahko negativno vpliva na kreditno boniteto države dolžnice in ji onemogoči dostop do nekaterih novih virov financiranja.

2.1.3 Pogoji restrukturiranja v okviru Pariškega kluba

Pogoji restrukturiranja dolga so odvisni predvsem od ravni dohodka in kategorije dolga države dolžnice. Najmanj razvitim državam, to so tiste, ki so navedene v tabeli (glej Tab. 1, na str. 3), se ponavadi odobri restrukturiranje pod koncesijskimi pogoji.

Od oktobra 1988 se je v pogoje restrukturiranja vključilo zmanjšanje v neto sedanji vrednosti dolga za eno tretjino (**Pogoji iz Toronta**), leta 1991 za eno polovico (**Londonski pogoji** ali **Izboljšani pogoji iz Toronta**) in nenazadnje se je januarja 1995 neto sedanja vrednost dolga zmanjšala za 67 odstotkov oziroma za dve tretjini (**Neapeljski pogoji**). Novembra 1996 so se dogovorili za zmanjšanje neto sedanje vrednosti za 80 odstotkov (**Pogoji iz Lyona**) in nenazadnje so se novembra 2000 dogovorili za 90 in več odstotno zmanjšanje neto sedanje vrednosti dolga, če je to potrebno in sicer v okviru **Kölnskih pogojev**.

Pomembno je tudi navesti, za kakšne načine restrukturiranja se odločajo države upnice, medtem ko je s strani držav dolžnic stvar že precej standardizirana. Kreditorji se pri koncesijskem restrukturiranju največkrat odločajo za **postopek zmanjševanja dolga**⁵ ali za **postopek zmanjševanja obremenjenosti izvoza zaradi zunanje zadolženosti države**. Pri

---

⁵ Zaključni del restrukturiranja dolga.

prvem gre za oprostitev dolga v neto sedanji vrednosti; gre za komercialne obrestne mere in standardno odplačilo preostalega zneska dolga. Pri drugem gre pa za zmanjšanje neto sedanje vrednosti dolga, tako da se znižajo veljavne obrestne mere. V nadaljevanju bom predstavila nekaj značilnosti zgoraj omenjenih pogojev.

Značilnosti zgoraj omenjenih pogojev so naslednje:

- a) Kot sem že prej omenila, so **Pogoje iz Toronta** sprejeli v letu 1988 z namenom zmanjšanja obremenjenosti izvoza zaradi povečevanja dolga. V obdobju od 1988–1991 je bilo pod koncesijskimi pogoji sklenjenih 28 dogovorov o restrukturiranju dolga, v katere je bilo vključenih 20 držav dolžnic (Official Financing for Developing Countries, 1994, str. 25).

Kljub številnim ukrepom, ki so bili sprejeti po Pogojih iz Toronta, pa so kreditorji kmalu ugotovili, da vse to ne bo dovolj za rešitev problema zadolženosti najmanj razvitih držav. Tako so leta 1991 poskušali izboljšati učinkovitost servisiranja dolgov s tako imenovanimi Londonskimi pogoji.

- b) Decembra 1991 so bili uvedeni **Londonski pogoji**⁶ z namenom, da se še bolj pomaga najmanj razvitim državam. Poleg tega so kreditorji sami sebi olajšali načine pomoči najmanj razvitim državam, to pa tako, da so pri sprejemanju teh pogojev upoštevali lastne institucionalne in proračunske omejitve.

Pri Londonskih pogojih ločimo dva načina restrukturiranja dolga:

◆ **Prvi način:** Tu se zmanjša obremenjenost izvoza z odplačevanjem dolga za 50 odstotkov. Če to primerjamo s prvotnimi Pogoji iz Toronta je razlika očitna, saj se je pri slednjih odpisala le ena tretjina dolga, medtem ko imamo pri Londonskih pogojih odpisano že polovico dolga. K prvem delu spada še, da se preostanek dolga obrestuje po tržni obrestni meri za 23 let, v to obdobje je vključen tudi 6-letni odlog.

◆ **Drugi način:** Pri tem načinu se dolg restrukturira pri obrestni meri, ki je nižja od tržne obrestne mere. Obrestna mera je za toliko nižja od tržne, da se sedanja vrednost dolga zmanjša za 50 odstotkov. Odplačilo dolga naj bi se izvedlo v 23 letih, kjer pa ni odobren odlog plačila dolga kot pri prvem načinu.

---

⁶ Izboljšani pogoji iz Toronta (Enhanced Toronto Terms)

Strukturo in znesek restrukturiranj v obdobju 1991–1993 pa si lahko ogledate v naslednji tabeli.

Tabela 4: Zneski restrukturiranega dolga pod Londonskimi pogoji (1991-1993)

Restrukturirani dolg	Znesek (v milijonih dolarjev)
Prvič pod Londonskimi pogoji	4.070
Že pred Londonskimi pogoji	5.123
Skupaj	9.193

Vir: Official Financing for Developing Countries, 1994, str. 24.

Prva kategorija v tabeli nam predstavlja dolgove, ki so bili prvič restrukturirani pod Londonskimi pogoji in takih dolgov je za dobre 4 milijarde dolarjev oziroma 44,2 odstotka celotnega restrukturiranega dolga za obdobje 1991–1994. Slednji je v obdobju 1991–1993 znašal 9,1 milijarde dolarjev.

Ostali znesek restrukturiranega dolga, ki znaša 5,1 milijarde dolarjev, pa spada pod dolg, ki je bil neuspešno restrukturiran pred Londonskimi pogoji. Nato so jih drugič v okviru Londonskih pogojev uspešno restrukturirali.

- c) Rezultati restrukturiranja pod zgoraj omenjenimi pogoji niso bili zadovoljivi, zato so se države G-7 leta 1994 na vrhu v Neaplju odločile za **Neapeljske pogoje**, ki so jih začeli uporabljati že januarja 1995.

Elementi zajeti v Neapeljskih pogojih, ki so nadomestili oziroma izboljšali prejšnje pogoje (Pogoji iz Toronta, Londonski pogoji), za najmanj razvite države so:

◆ **Ustreznost:** Za koga so Neapeljski pogoji ustrezni se odloča od primera do primera posebej in je odvisno od ravni dohodka države dolžnice. Tiste države, ki so se restrukturirale pod prejšnjimi pogoji, so upravičene do restrukturiranja pod Neapeljskimi pogoji.

◆ **Goodwill clause:** To pomeni, če je država dolžnica napredovala in sodelovala v ekonomsko stabilizacijskim programom Mednarodnega denarnega sklada, se ji po treh letih ali prej odobri postopek zmanjševanja dolga⁷.

◆ **Upravičenost do zmanjšanja dolga:** Večina najmanj razvitih držav je upravičena do zmanjšanja dolga kar za 67 odstotkov v neto sedanji vrednosti dolga. Pri tistih državah, ki imajo BDP per capita večji od 500 dolarjev in je njihova obremenjenost izvoza z odplačevanjem dolga manjša od 350 odstotkov, je določeno, da se dolg zmanjša za 50 odstotkov neto sedanje vrednosti dolga.

◆ **Dolg, ki je bil že restrukturiran pod prejšnjimi pogoji,** vendar neuspešno, je potencialni kandidat za nadaljnje restrukturiranje pod Neapeljskimi pogoji.

◆ **Možnosti izbire:** Države upnice se lahko odločajo med dvema opcijama, in sicer med 67 ali 50 odstotnim znižanjem dolga.

⁷ Zaključna faza restrukturiranja dolga, ki je še preostal.

Restrukturiranje pod Neapeljskimi pogoji je prav tako usklajeno z delovanjem ekonomsko stabilizacijskega programa Mednarodnega denarnega sklada.

- d) Po vrhu v Lyonu junija 1996 so se države G-7 dogovorile o **Lyonski pogojih**, ki jih lahko gledamo kot dodatek Neapeljskim. Novembra 1996 lahko govorimo o uporabi Lyonskih pogojev za najmanj razvite države, v tem primeru govorimo o redukciji dolga v neto sedanji vrednosti za kar 80 odstotkov. Ustreznost države, da restrukturira dolg pod Lyonskimi pogoji, se določi od primera do primera posebej, vendar so do pomoči pri restrukturiranju dolga pod temi pogoji upravičene tudi države, ki so restrukturirale pod Neapeljskimi pogoji.
- e) V novembru leta 1999 je Pariški klub ponovno odobril nove pogoje z imenom **Kölnski pogoji**, ti pogoji vsebujejo večjo stopnjo koncesionalnosti in sicer v vrednosti 90 odstotnega zmanjšanja neto sedanje vrednosti dolga. Konkretna oblika restrukturiranja pa se razlikuje od primera do primera.

2.1.4 Še nekaj empiričnih podatkov o restrukturiranju dolga okviru Pariškega kluba

Preden predstavim, kako so potekala restrukturiranja do sredine devetdesetih let, si oglejmo, kakšen je bil znesek le-teh od leta 1976 pa do leta 2000.

Tabela 5: Restrukturiranje Pariškega kluba po tipu pogojev v obdobju 1976-2000

	Število držav	Zneski (v milijonih dolarjev)	Število restrukturiranj
1. Pogoji iz Toronta	19	5.984	27
2. Londonski pogoji*	22	8.774	24
3. Neapeljski pogoji	28	16.325	35
4. Lyonski pogoji	5	4.875	6
5. Kölnski pogoji	7	984	7
Pogoji skupaj (1+2+3+4+5)	81	36.942	99
Nekoncesijski pogoji	29	23.738	89
Skupaj	110	60.680	188

*drugače so znani kot »Izboljšani pogoji iz Toronta«

Vir: Official Financig for Developing Coutries, 2001, str. 58.

Če analiziramo zgornjo tabelo, ugotovimo, da je po koncesijskem restrukturiranju v okviru Pariškega kluba med leti 1976–2000, poseglo 81 držav v znesku 36.942 milijonov dolarjev, po nekoncesijskem restrukturiranju pa je poseglo 29 držav v znesku 23.738 milijonov dolarjev. Če pogledamo v odstotkih, je po koncesijskem restrukturiranju poseglo 73,6 odstotkov držav. Največ držav se je odločilo za koncesijsko restrukturiranje dolga v okviru Neapeljskih pogojev, in sicer je bilo to število 28, kar predstavlja 34,5 odstotkov vseh držav, ki so restrukturirale dolg pod koncesijskimi pogoji. Najmanj držav se je za koncesijski način restrukturiranja odločilo pod Lyonskimi pogoji, in sicer le 5 držav, kar v odstotkih znaša le

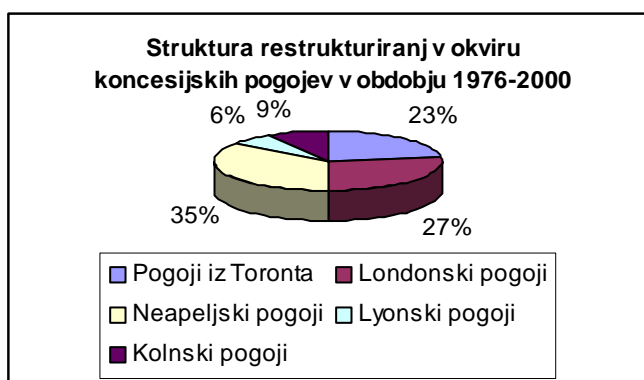

6,1 odstotek. Drugi način restrukturiranja je na nekoncesijski način, zanj se je odločilo 29 držav, torej le 26,3 odstotkov vseh držav, ki so bile udeležene v restrukturiranju.

Število restrukturiranj je v obdobju 1976-2000 znašalo 188, od tega je bilo 99-krat restrukturirano pod koncesijskimi pogoji in 89-krat restrukturirano pod nekoncesijskimi pogoji. Glede na to, da se je le majhen odstotek držav odločilo za restrukturiranje po nekoncesijskih pogojih, je njihovo dokaj veliko število restrukturiranj dokaz o njihovi neučinkovitosti. Če pogledamo znova za koncesijski način se je odločilo 81 držav, od tega je bilo 99 restrukturiranj, medtem ko se je 29 držav odločilo za nekoncesijsko restrukturiranje, kjer je bilo izvedenih 89 restrukturiranj, kar predstavlja približno polovico (47,3 odstotkov) vseh restrukturiranj.

Za boljšo ponazoritev podatkov iz tabele (Glej Tab. 5, na str. 13) še nekaj grafičnih prikazov:

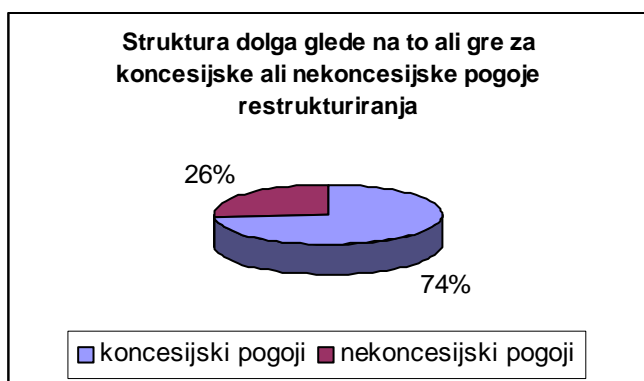
Slika 4: Struktura restrukturiranj v okviru koncesijskih pogojev v obdobju 1976-2000

Vir: Official Financing for Developing Countries, 2001, str. 58; Tabela 5.

Iz slike je razvidno, da je največ restrukturiranj opravljenih v okviru Neapeljskih pogojev (35 odstotkov), nato sledijo Londonski pogoji s 27 odstotki, Pogoji iz Toronta s 23 odstotki, Kölnski pogoji z 9 odstotki in Lyonski pogoji s 6 odstotki.

Slika 5: Struktura restrukturiranj v okviru Pariškega kluba, ko gre za koncesijska in nekoncesijska restrukturiranja v obdobju 1976-2000

Vir: Official Financing for Developing Countries, 2001, str. 58; Tabela 5.

Glede na sliko lahko povemo, da se večina restrukturiranj izvaja s pomočjo koncesijskih pogojev, in to kar v 74 odstotkih, medtem ko so se le v 26 odstotkih odločili za restrukturiranje po nekoncesijskih pogojih.

2.2 Reševanje problematike zadolženosti najmanj razvitih držav v okviru Pariškega kluba do sredine 90-ih

S prihodom novega tisočletja se je povečala tudi zavest, da je potrebno reševati problematiko zadolženosti tudi najmanj razvitih držav. Iskanje rešitev glede reševanja dolgov najmanj razvitih držav poteka že najmanj tri desetletja.

V 70-ih in 80-ih letih so se številne države v razvoju prekomerno zadolžile, tako da niso bile več sposobne vzdrževati takšne količine dolga. Kot smo že prej navedli, je imela večina najmanj razvitih držav omejen dostop do privatnih virov, tako da so posojila večinoma dobile od vlad drugih držav.

Medtem ko so privatni kreditorji v sredini 80-ih zmanjševali njihovo izpostavljenost do najmanj razvitih držav in poskušali čimbolj omiliti morebitne izgube, so bilateralni kreditorji, torej tisti do katerih so imele najmanj razvite države javni dolg, poskušali z nekoncesijskim restrukturiranjem dolgov pomagati tem državam, da rešijo problem prevelike zadolženosti. V okviru Pariškega kluba so razvili tako imenovano **tekoče restrukturiranje**. Kot vemo, je pogoj za sodelovanje v Pariškem klubu izvajanje ekonomsko stabilizacijskega programa Mednarodnega denarnega sklada. Tako lahko poudarimo, da je ena velikih razlik med javnim in privatnim načinom restrukturiranja v tem, da so bili bilateralni kreditorji pripravljeni sprejeti mnogo večje tveganje v zvezi z odplačevanjem dolga kot privatni kreditorji z namenom, da se najmanj razvite države poskušajo do določene mere postaviti na lastne noge in zmanjšati njihovo odvisnost od zadolževanja v tujini.

Pod **tekoče restrukturiranje** v okviru Pariškega kluba se smatra, da kreditorji sprejmejo odloženo plačilo dolgov za čas, ko se izvaja ekonomsko stabilizacijski program v okviru Mednarodnega denarnega sklada, nato sledi restrukturiranje dolga na ta način, da se dejanski zneski dolga odplačajo srednje- in dolgoročno.

Od leta 1976 pa do 1988 je Pariški klub odobril 81 nekoncesijskih restrukturiranj 27 državam, ki so opredeljene kot HIPC države (glej Tab. 1, str. 3). S tem je Pariški klub dovolil, da se je odložilo plačilo 23 milijard dolarjev do nadaljnjega. Tak pristop, ki ga je imel do tedaj Pariški klub, je resda omogočal zmanjšanje obremenitve denarnega toka in financiranje ekonomsko stabilizacijskega programa, hkrati pa so nenehna restrukturiranja povzročala povečevanje deleža servisiranja dolga v izvozu (Official Financing for Developing Countries, 2001, str. 57).

2.3 Empirični podatki glede reševanja zadolženosti najmanj razvitih držav v okviru Pariškega kluba do sredine 90-ih

Najprej naj vam predstavim velikost dolga, ki se je restrukturiral v okviru Pariškega kluba v letih od 1980 do 1994.

Tabela 6: Dolg v okviru Pariškega kluba v letih od 1980 do 1994

V milijardah dolarjev	1980-84	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Bilateralni dolg	39,4	41,3	46	45,6	50,7	52,9	54,3	54,4	55,6	54,8	54,7

Vir: Official Financing for Developing Countries, 1995, str. 43.

Od leta 1980 pa vse do leta 1994 se je dolg v okviru Pariškega kluba povečal iz 39,4 milijarde dolarjev na 54,7 milijarde dolarjev, torej v tem primeru gre za 38,8 odstotno povečanje dolga v obdobju od 1980 do 1994. Vendar velja omeniti, da je bil leta 1992 dosežen največji obseg dolga najmanj razvitih držav v okviru Pariškega kluba v obdobju 1980–1994, ki pa je znašal 55,6 milijard dolarjev.

2.3.1 Potek restrukturiranja

Od leta 1980 do leta 1994 je 58 držav restrukturiralo svoje dolgove v okviru Pariškega kluba. V tem obdobju so bile najmanj razvite države še vedno močno zadolžene, kljub temu, da jim je bila ponujena pomoč za reševanje te problematike. Problem je težko rešljiv predvsem iz dveh razlogov:

- ♦ **prvič:** najmanj razvite države imajo zelo velika upadanja v pogojih menjave in zunanji šoki pogosto vplivajo na te države negativno. Slednje se trudijo, da bi izpolnjevale zahteve ekonomsko stabilizacijskega programa, vendar jim glede na razmere v državah to gre težko od rok. Vse to onemogoča državam, da bi si znova pridobile ustrezno kreditno boniteto in nove vire finančnih sredstev. Posledica vsega tega je, da se države, zaradi neuspešnosti prvega restrukturiranja, pogostokrat zatekajo k ponovnemu.
- ♦ **drugič:** večja koncesionalnost pomoči s strani Pariškega kluba se je uveljavila šele v poznih osemdesetih, do takrat pa so bile obrestne mere dolga najmanj razvitih držav na tržni ravni. Tak način obračunavanja obresti se je vzdržal vse do leta 1988, dokler niso uvedli Pogoje iz Toronta.

Če začnemo z restrukturiranjem v okviru Pariškega kluba z obdobjem 1975–1980 lahko ugotovimo, da je bilo v povprečju sklenjenih pet sporazumov o restrukturiranju letno, leta 1981 se je število sporazumov povečalo na trinajst, leta 1983 pa že kar na enaintrideset.

Po letu 1986 je število dogovorov še bolj naraščalo. Razlog je predvsem v tem, da je plačilno bilančni deficit vse do leta 1992 konstantno naraščal (dosegel je čez 50 odstotkov letnega

izvoza blaga in storitev). Iz tega je seveda razvidno, da se je zmožnost teh držav pri vzdrževanju dolga zmanjšala tako nominalno kot realno, in da je bila njihova potreba po še večji zunanji pomoči vse izrazitejša. Kreditorji so reagirali tako, da so jim ponudili finančno pomoč v obliki odlogov plačil in novih posojil. Znesek te finančne pomoči je bil primerljiv z dohodkom izvoza najmanj razvitih držav. Kreditorji in donatorji so prav tako ugotovili, da bodo morali ta finančna sredstva posoditi po zelo koncesijskih pogojih. Končno so se leta 1988 dogovorili v okviru Pogojev iz Toronta, leta 1991 pa v okviru Londonskih pogojev o financiranju pomoči najmanj razvitim državam po zelo koncesijskih pogojih. Posledica teh pogojev je, da se je obrestne mera za obveznosti, ki izhajajo iz dolga, zmanjšala iz 5 odstotkov v letu 1986 na 4,5 odstotkov v letu 1992.

Kljub ugodnim pogojem, ki so bili ponujeni, se je v večini držav dolg še naprej povečeval, in sicer kar na 100 milijard dolarjev v letu 1992, kar je več kot 550 odstotkov letnega izvoza blaga in storitev teh držav (Official Financing for Developing Countries, 1994, str. 13).

Naslednji problem, s katerim so se kreditorji srečali, je raznolikost teh držav, tako da jim je bilo onemogočeno, da bi določili neka generalna pravila restrukturiranja. Ta problematika je izpostavljena predvsem zato, ker je 50 odstotkov dolga, ki se je restrukturiral, odpadel le na nekaj držav (Angolo, Nikaragvo, Sudan, Tanzanijo, Zair). Posledica tega je, da so se kreditorji odločili za restrukturiranje vsakega primera posebej.

Značilnost obdobja do prve polovice devetdesetih je tudi, da so se indikatorji zadolženosti pri polovici držav, ki so restrukturirale svoje dolgove, izboljšali, vendar njihovi dolgovi še vedno niso vzdržljivi. Torej velikost dolga se je pri večini držav povečala, kljub temu, da se je povečala koncesionalnost pri posojanju, in da se je koeficient obrestne mere znižal za dve tretjini. V tem času je uspelo dokončno restrukturirati dolg v okviru Pariškega kluba le dvema državam, to sta Gambija in Malavi. Ostale države so se srečevale s poslabšanjem plačilne bilance, povečanjem ekonomskih, političnih in socialnih problemov. Vse to jim je onemogočilo pristop do novih virov financiranja. Nekatere države so uspele izpolniti zahteve ekonomsko stabilizacijskega programa Mednarodnega denarnega sklada, vendar so doživele ogromen padec v izvozu, kar je zmanjšalo učinkovitost dosežkov ekonomsko stabilizacijskega programa (tak primer je bila Uganda). Nenazadnje so vse države zadržale neto pritok sredstev, kar pomeni, da je več sredstev priteklo v državo s strani kreditorjev, kot pa odteklo za plačevanje dolga.

Tabela 7: Restrukturirani dolg v okviru Pariškega kluba od 1985-1995

V milijardah dolarjev	1985	1990	1991	1992
Restrukturirani dolg	20,5	37,5	40,3	42,2

Vir: Official Financing for Developing Countries, 1994, str. 37.

Iz tabele je razvidno, da se je dolg v okviru Pariškega kluba povečeval, kljub temu, da so bili uvedeni različni ukrepi, in sicer se je restrukturirani dolg povečal iz 20,5 milijard dolarjev na

42,2 milijard dolarjev, torej za 105,8 odstotkov. Najbolj kritično je bilo obdobje 1989–1991, saj se je v tem času dolg povečal kar za 17 odstotkov letno. Veliko število držav, ki so sodelovale v ekonomsko stabilizacijskem programu, je v tem obdobju pridobilo znatna sredstva s strani Pariškega kluba. V obdobju od 1993–1995 so bile najmanj razvite države še vedno v katastrofalnem stanju, kljub temu, da so se v preteklih letih intenzivno izvajala restrukturiranja. Od leta 1989 sta uspeli le dve državi v celoti restrukturirati svoje dolgove (Uganda in Vietnam). Do leta 1995 so svoje dolgove v celoti restrukturirale 4 od skupaj 35 najmanj razvitih držav, ki poskušajo svoje dolgove restrukturirati od leta 1980. Sami podatki nakazujejo, da je situacija na tem področju dokaj slaba, zato so morali tudi nekaj ukreniti.

V času Pogojev iz Toronta in Londonskih pogojev je bilo zelo malo uspešnih restrukturiranj pri najmanj razvitih državah, zato so bila potrebna nenehna ponovna restrukturiranja, ki so se razvlekla tudi na kasnejše obdobje, ko so že uporabljali Neapeljske pogoje. Ko so bili slednji v letu 1994 sprejeti, so bili v prvih sedmih mesecih leta 1995 sklenjeni dogovori o restrukturiranju dolga z enajstimi najmanj razvitimi državami, katerim so omogočili znižanje neto sedanje vrednosti za 67 odstotkov (prej le 50 odstotkov). Dogovor je vseboval restrukturiranje glavnice in obresti dolga, že prej restrukturiran dolg in nove dolgove, ki še niso bili restrukturirani. Celoten znesek, ki je bil restrukturiran pod Neapeljskimi pogoji do konca leta 1995, je znašal 2,7 milijarde dolarjev. Znesek, ki je bil restrukturiran pod Londonskimi in Neapeljskimi pogoji, pa je skupaj znašal 11,4 milijarde dolarjev (Official Financing for Developing Countries, 1995, str. 52).

Na koncu tega dela si oglejmo še, koliko restrukturiranj je bilo izvedenih po Pogojih iz Toronta in koliko po Londonskih pogojh v obdobju 1986–1993 in kako se je spremenila struktura dolga (gre za primerjavo leta 1984 in 1994).

Tabela 8: Restrukturirani dolg in število restrukturiranj pod Pogoji iz Toronta in Londonskimi pogoji v obdobju 1986-1993

V milijardah dolarjev	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Restrukturirani dolg izven pogojev	9,2	1,5	1,2	3,0	2,8	0,9	2,6	0,8
Pogoji iz Toronta	-	-	0,5	2,0	2,8	0,2	-	-
Londonski pogoji	-	-	-	-	-	0,8	2,6	0,8
Skupno število restrukturiranj	12	7	9	13	10	4	11	5

Vir: Official Financing for Developing Countries, 1994, str. 24.

Iz zgornje tabele je razvidno, da se je največ restrukturiranj za najmanj razvite države opravilo leta 1989, in sicer 13, leta 1986 pa 12. Najmanj restrukturiranj je bilo izvedenih leta 1991, ko so bili uvedeni Londonski pogoji. Največ dolga je bilo od leta 1986 pa do leta 1993 restrukturiranega izven pogojev, ki jih je določal Pariški klub, in sicer kar 22 milijard

dolarjev. Pod Pogoji iz Toronta je bilo v istem obdobju restrukturiranih 5,5 milijarde dolarjev, pod Londonskimi pogoji pa 4,2 milijarde dolarjev. Vse skupaj pa je bilo v tem obdobju izvedeno 71 restrukturiranj.

2.4 Reševanje problematike zadolženosti najmanj razvitih držav v okviru Pariškega kluba od sredine 90-ih do danes

2.4.1 Obdobje 1995-1997

Pri najmanj razvitih državah je manj kot ena četrtina od 37 držav, ki so v tem obdobju restrukturirale, uspešno opravila svojo nalogo, torej zmanjšala stopnjo svoje zadolženosti, uvedla makroekonomsko stabilnost in uspešno izvedla strukturne reforme. Od 18 dogovorov, ki so bili v tem obdobju sklenjeni z najmanj razvitimi državami pod Neapeljskimi pogoji, jih je bilo 5, ki so zaključeni s **postopkom zmanjšanja dolga** in 67 odstotnim zmanjšanjem neto sedanje vrednosti dolga, ostalih 13 dogovorov so uvrstili v tekoče restrukturiranje, med temi trinajstimi je bilo 10 dogovorov restrukturiranih z 67 odstotnim zmanjšanjem neto sedanje vrednosti dolga, trije pa so bili upravičeni do 50 odstotnega zmanjšanja neto sedanje vrednosti dolga.

Za to obdobje je značilno, da se je dolg restrukturiral pod Neapeljskimi pogoji. Večina dogovorov je trajala do izteka roka, ki ga je določil dogovor z Mednarodnim denarnim skladom. Vsak dogovor je vseboval tudi **goodwill clause**, ki v prihodnosti omogoča **postopek zmanjšanja dolga**. Stopnja koncesionalnosti restrukturiranj (50 odstotno ali 67 odstotno zmanjšanje neto sedanje vrednosti dolga) je odvisna od dohodka per capita in stopnje zadolženosti najmanj razvite države. Večini držav je bilo odobreno 67 odstotno znižanje dolga, razen Kamerunu, Gvineji in Hondurasu, ki so imeli odobreno 50 odstotno znižanje dolga. Kot v prejšnjih obdobjih so države upnice v okviru Pariškega kluba prilagajale načine zmanjšanja dolga potrebam držav dolžnic in sicer tako, da so jim še povečale stopnjo koncesionalnosti tudi v primeru dolga, ki je bil restrukturiran pod prejšnjimi pogoji. Vsi dogovori vsebujejo klavzulo, ki pravi, da se dolg pri nečlanicah Pariškega kluba ne sme restrukturirati pod bolj ugodnimi pogoji kot so določeni pri Pariškem klubu. To velja predvsem za države dolžnice, ki so restrukturirale svoj dolg do Rusije.

Prvi **postopek zmanjšanja dolga** pod Neapeljskimi pogoji je bil odobren Ugandi in čez nekaj časa tudi nekaterim drugim državam (Beninu, Boliviji, Maliju, Burkini Faso) pod pogoji 67 odstotnega zmanjšanja neto sedanje vrednosti dolga.

2.4.2 Obdobje 1997–2000

Kreditorji Pariškega kluba nadaljujejo z zmanjševanjem zadolženosti najmanj razvitih držav skozi tekoča restrukturiranja in s **postopkom zmanjševanja dolga**. V tem obdobju imamo poleg 67 odstotnega znižanja neto sedanje vrednosti dolga v okviru Neapeljskih pogojev, tudi 80 odstotno znižanje v okviru Lyonskih pogojev in 90 odstotno znižanje v okviru Kölnskih pogojev.

V novembru 1999 je Pariški klub sklenil dogovore, ki se nanašajo na nove pogoje (Kölnski pogoji), ki omogočajo višjo raven koncesionalnosti.

V obdobju od avgusta 1997 do decembra 2000 so kreditorji Pariškega kluba sklenili 25 dogovorov za tekoče restrukturiranje in za **postopek zmanjševanja dolga**.

Vsi dolgovi, ki so bili restrukturirani pod Neapeljskimi pogoji, to velja predvsem za Benin, Burkina Faso, Mali in Senegal, so doživeli 90 odstotno zmanjšanje neto sedanje vrednosti dolga. Do konca leta 2000 so se kreditorji Pariškega kluba odločili, da odpišejo dodaten dolg še trem državam. Te države so Nikaragva, Zambija in Sao Tome in Principe.

Vse dolgove, ki so ostali še od Neapeljskih, Lyonskih, Kölnskih pogojev in tiste, ki so jih poskušali restrukturirati pod nekoncesijskimi pogoji, se poskuša restrukturirati pod najbolj koncesijskimi pogoji, tako da se neto sedanja vrednost dolga zmanjša za 90 ali 95 odstotkov.

Iz vsega zgoraj navedenega je očitno to, da so se skozi desetletja izvajala številna restrukturiranja, ki so bila večinoma neuspešna. Preden so sploh bili uvedeni pogoji pod katerimi je bil dolg najmanj razvitih držav restrukturiran, so v začetku 70-ih in 80-ih uporabljali nekoncesijske pogoje za restrukturiranje tega dolga. Ker vemo, da so te države poleg ekonomskih pestile še številne druge težave na političnem in socialnem področju, jim z restrukturiranjem dolga po nekoncesijskih pogojih niso kaj dosti pomagali. Najmanj razvite države so zapadle v še globljo krizo, saj se je njihova zadolženost nezadržno povečevala. Problem je bil tudi v tem, da se je poleg zadolženosti povečevala tudi odvisnost teh držav od tujih sredstev financiranja. Namesto, da bi se z lastnimi viri sredstev podpirale, so si vse bolj izposojale sredstva od zunanjega sveta.

Kot vidimo, je v obdobju 1995–2001 je malo novosti in te se nanašajo na večje oblike koncesionalnosti v primeru restrukturiranja. Leta 1996 so bili uvedeni Lyonski pogoji, katerih novost je bila še večja mera koncesionalnosti, in sicer 80 odstotno zmanjšanje neto sedanje vrednosti. Kölnski pogoji so bili uvedeni leta 1999, kjer velja 90 odstotno zmanjšanje neto sedanje vrednosti dolga.

3 Reševanje zadolženosti najmanj razvitih držav do mednarodnih finančnih institucij

Ob koncu druge svetovne vojne so bili leta 1944 udeleženci brettonwoodske konference soglasni v oceni, da je za delovanje novega sistema mednarodne denarne ureditve potrebno vzpostaviti institucionalno strukturo v obliki mednarodne finančne institucije. V tem kontekstu je bil ustanovljen Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka.

Mednarodni denarni sklad je mednarodna organizacija, ki jo sestavlja 183 članov. Ustanovljena je z namenom, da spodbuja monetarno sodelovanje, stabilnost deviznih tečajev,

gospodarsko rast in zaposlenost ter zagotavlja začasno finančno pomoč državam, ki imajo plačilno bilančne probleme.

Svetovna banka je bila po drugi svetovni vojni ustanovljena z namenom, da pomaga obnoviti Evropo. Njeno prvo posojilo je bilo leta 1947 namenjeno Franciji za obnovo, in sicer v znesku 250 milijonov dolarjev. Poleg povojne obnove si je banka zastavila tudi druge številne naloge, kot so dajanje pomoči in posojil za reševanje problemov, ki so nastali zaradi naravnih in humanitarnih nesreč.

Danes je eden glavnih ciljev banke zmanjšanje revščine v svetu. Svetovno banko sestavljajo naslednje organizacije, ki se ukvarjajo s problematiko zadolženosti najmanj razvitih držav:

- ◆ **Mednarodna banka za obnovo in razvoj** (IBRD) omogoča financiranje gospodarskega razvoja držav v razvoju in držav v tranziciji (predpogoj je članstvo v Mednarodnem denarnem skladu) ter daje kredite, ki so podprti z državno garancijo po komercialnih pogojih (predvsem odobrava projektne, sektorske kredite, kredite za strukturna prilagajanja, tehnično pomoč, za obnovo).
- ◆ **Mednarodna razvojna asociacija** (IDA) omogoča financiranje gospodarskega razvoja najmanj razvitih držav. Sredstva se pridobivajo na podlagi donacij držav, ki jih dajejo v obliki dopolnitev sredstev. Krediti se odobravajo na osnovi državnih garancij pod koncesijskimi pogoji.

3.1 Vloga Mednarodnega denarnega sklada pri reševanju problematike zadolženosti v najmanj razvitih državah do sredine 90-ih

Operacije Mednarodnega denarnega sklada v 80-ih letih so bile v večini namenjene reševanju problematike zadolženosti držav v razvoju. Vloga Mednarodnega denarnega sklada v 80-ih je bila v primeru najmanj razvitih držav pasivna, oziroma Mednarodni denarni sklad se je lotil pomoči najmanj razvitim državam iz popolnoma napačne perspektive. Prva napaka, ki jo je Mednarodni denarni sklad storil je ta, da je poskušal reševati kronično plačilno bilančno neravnotežje na enak način, kot je to delal pri začasni plačilno bilančni neravnotežji ostalih držav v razvoju. Tako je rešitev sprva videl v ponujanju še večje tuje pomoči najmanj razvitim državam. Vendar se je na koncu izkazalo, da klasično posojanje Mednarodnega denarnega sklada in njegovi programi ne ustrezajo reševanju problema zadolženosti najmanj razvitih držav. Če bi Mednarodni denarni sklad še naprej nadaljeval s svojo politiko, kjer bi zelo zadolženim najmanj razvitim državam postavljal še naprej programe, katerih cilji so nedosegljivi, bi se kriza teh držav še bolj poglobljala, sam pa bi izgubil svojo kredibilnost in ugled. Prav zaradi tega je Mednarodni denarni sklad tako nerad ponujal sredstva in programe najmanj razvitim državam, ker je bilo jasno, da jih le te ne bodo mogle izpolniti.

Sprva je bila naloga Mednarodnega denarnega sklada, da ugotovi vzroke za takšno stanje teh držav. Najprej je ugotovil, da plačilno bilančni deficit nastaja zaradi strukture proizvodnje, ki je pri najmanj razvitih državah nediverzificirana. Torej v proizvodnji se zasledi visoka koncentracija proizvodov, katerih cenovna in dohodkovna elastičnost je zelo nizka. Sedaj, ko

je Mednarodni denarni sklad ugotovil vzroke za tako stanje najmanj razvitih držav, je prvi korak k rešitvi teh problemov dolgoročni proces, ki se bo osredotočil na ponudbeno stran gospodarstva. Kratkoročno uravnavanje povpraševanja je pomembno, vendar ne zajame osnove problema s katerim se srečujejo najmanj razvite države v razvoju. Kljub temu, da je imel Mednarodni denarni sklad vpogled v dejansko situacijo teh držav, je tudi v tem primeru ubral napačno pot in začel izvajati spodbude na področju domačih relativnih cen, kar je popolnoma neprimerno, saj je elastičnost domačih cen teh držav nizka, prav tako trgi v teh državah sploh niso ali pa so slabo razviti. Glede na stanje teh držav je Mednarodni denarni sklad zelo težko postavil neke osnove reševanja te problematike, zato je že na začetku storil toliko napak.

Vendar bi bilo popolnoma nepravilno do Mednarodnega denarnega sklada, če bi poudarjali le njegove slabe lastnosti v zvezi z njegovim odnosom do najmanj razvitih držav, saj je veliko naredil z uvedbo SAF programa (Structural Adjustment Facility) in kasneje ESAF programa (Enhanced Structural Adjustment Facility), ESAF je le izboljšana različica SAF programa. Slednjega so vpeljali 27. 03. 1986, kot pomoč pri uravnavanju plačilno bilančnih neravnotežij pod koncesijskimi pogoji. Poleg tega je bil ta program ustanovljen za najmanj razvite države, torej tiste, ki so bile upravičene do pomoči od Mednarodne razvojne asociacije (IDA). Pogoj, ki ga morajo te države izpolniti, je sodelovanje v kratkoročnem prilagojenem programu v okviru stand-by aranžmaja⁸. Cilj SAF, kasneje pa tudi ESAF programa, je pomagati najmanj razvitim državam stabilizirati gospodarstvo, omogočiti vzdržljivo gospodarsko rast, izboljšati stanje na plačilni bilanci, izboljšati odnose med državami dolžnicami in državami upnicami ter odpraviti trgovinske in plačilne omejitve. Obrestna mera za posojila pri SAF programu, kasneje se je to preneslo tudi na ESAF, je znašala 0,5 odstotka nominalno, letno. SAF posojila se izdajajo enkrat letno, medtem ko se ESAF posojila izdajajo vsakih šest mesecev.

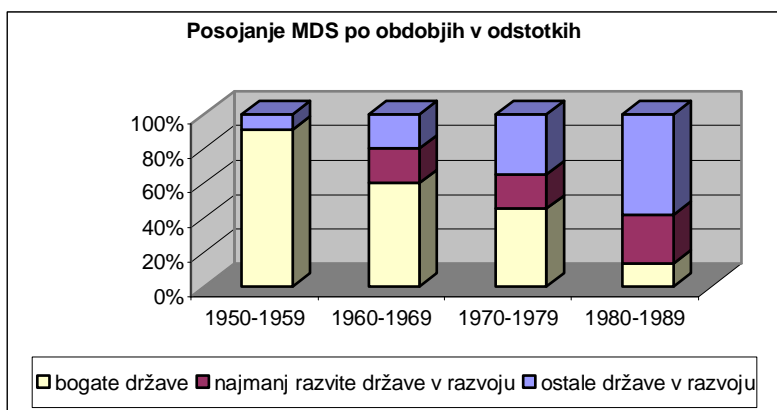
Maksimalni znesek, ki ga države lahko dobijo preko SAF programa, je 50 odstotkov kvote, ki jo imajo te države pri Mednarodnem denarnem skladu. Ker pa ta program glede na potrebe najmanj razvitih držav ni bil dovolj obširen in ker se je Mednarodni denarni sklad končno zavedel, da gre pri teh državah za kronična plačilno bilančna neravnotežja in da bo za to potreben popolnoma drugačen pristop, je 29. 12. 1987 uvedel bolj izpopolnjeno obliko SAF programa, ki so ga preimenovali v ESAF program. Več o ESAF programu pa boste izvedeli v nadaljevanju.

---

⁸ Stand-by aranžma je po svoji vsebini kreditna linija, ki daje državi članici Mednarodnega denarnega sklada na razpolago določeno vrednost deviznih sredstev, katera je možno črpati v obdobju od 12 do 18 mesecev. Aranžma je odobren šele po pogajanjih, ki jih ima misija Mednarodnega denarnega sklada z vlado in drugimi pristojnimi institucijami države članice. Stand-by aranžma omogoča financiranje ekonomsko stabilizacijskega programa države dolžnice (Mrak, 2001, str. 19).

Kako se vloga Mednarodnega denarnega sklada glede financiranja najmanj razvitih držav v razvoju spreminjala, je razvidno iz naslednje slike:

Slika 6: Posojanje Mednarodnega denarnega sklada po obdobjih v odstotkih

Vir: [URL: <http://www.imf.org>], IMF, leto 1999.

Iz slike je razvidna struktura posojanja sredstev Mednarodnega denarnega sklada po obdobjih, za prvo obdobje 1950–1959 velja, da se je največ sredstev namenilo bogatim državam in to okoli 90 odstotkov, ostalim državam v razvoju, sem ne spadajo najmanj razvite države v razvoju, pa je pripadlo le 10 odstotkov. V drugem obdobju 1960–1969 je struktura porazdelitve sredstev nekoliko drugačna, in sicer 50 odstotkov sredstev je pripadlo bogatim državam, 25 odstotkov so dobile ostale države v razvoju, preostalih 25 odstotkov pa so dobile najmanj razvite države v razvoju. V obdobju 1970–1979 je struktura prerazdelitve sredstev naslednja: bogatim državam je pripadlo 40 odstotkov sredstev, ostalim državam v razvoju 25 odstotkov, najmanj razvitim državam v razvoju pa 35 odstotkov. V obdobju 1980–1989 se je razmerje sredstev dodeljenih posameznim skupinam držav popolnoma spremenilo v primerjavi z obdobjem 1950–1959, in sicer največ sredstev so prejele najmanj razvite države v razvoju in sicer 60 odstotkov, 30 odstotkov so prejele ostale države v razvoju, 10 odstotkov pa bogate države.

3.1.1 Enhanced Structural Adjustment Facility (ESAF)

S pomočjo ESAF programa je poskušal Mednarodni denarni sklad pomagati najmanj razvitim državam pri reševanju makroekonomskih in strukturnih problemov, z namenom da se omogočita vzdržljiva gospodarska rast in stabilnost plačilno bilančnega ravnotežja.

Vse od sredine 80-ih je Mednarodni denarni sklad iskal rešitve za reševanje plačilno bilančnih problemov in zadolženosti v najmanj razvitih državah s tem, da jim je odobral koncesijsko financiranje v okviru programa ESAF, že prej pa je isto poskušal z programom SAF. Leta 1993 se Mednarodni denarni sklad odločil za izboljšanje in povečanje programa ESAF z namenom, da bi zagotovili še učinkovitejše koncesijsko financiranje v najmanj razvitih državah, v letu 1996 pa je ESAF postal trajna oblika pomoči. Tako je bilo do konca februarja

1999 izvedenih 79 ESAF aranžmajev v vrednosti 7 milijard SDR- Special Drawing Rights⁹ (ali 9 milijard dolarjev). Od tega programa je imelo koristi 56 držav, katerih skupno število prebivalstva znaša 3,2 milijarde in več kot polovica teh živi z manj kot enim dolarjem na dan. ESAF program se odobri ustreznim državam, ki sprejmejo triletni ekonomsko stabilizacijski program. Osnova tega programa je Policy Framework Papers (PFP), torej gre za dokument, na podlagi katerega vlada najmanj razvite države, Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka določijo primerno strategijo pomoči. PFP dokument se v tri letnem obdobju vsako leto nadgrajuje glede na razmere v državi. Ta dokument določa cilje makroekonomske in strukturne politike ter strategijo in prioritete vlade najmanj razvite države, ki poskuša izpolniti cilje, ki jih je navedla v PFP dokumentu.

Pogoji ESAF programa:

- ◆ 80 najmanj razvitih držav članic Mednarodnega denarnega sklada je upravičeno do ESAF programa.
- ◆ Ustreznost države za program se določa na podlagi dohodka per capita in ali je članica Mednarodne razvojne asociacije (IDA) – v letu 1997 je država dobila IDA sredstva če je imela BDP per capita 925 dolarjev ali manj.
- ◆ Država, ki je upravičena do ESAF programa, si lahko sposodi **140 odstotkov vrednosti kvote**, ki jo ima pri Mednarodnem denarnem skladu, čeprav se lahko ta limit v izjemnih razmerah poveča na 185 odstotkov kvote. To še ne pomeni, da države dobijo ta znesek z lahkoto, saj se za pridobitev posojila upošteva še stanje plačilne bilance, udejanjanje ESAF programa in nenazadnje tudi črpanje sredstev v prihodnosti.
- ◆ **Obrestna mera** posojil ESAF programa znaša 0,5 odstotka, doba vračila pa je 5,5 do 10 let.
- ◆ Programi ESAF se financirajo skozi **prispevke** držav članic Mednarodnega denarnega sklada, ki se jih nalaga v ESAF fond, ki ga nadzira Mednarodni denarni sklad.

---

⁹ Menjalno razmerje 1 dolar=0,78779 SDR (na dan 14. 08. 2001), delež dolarja v košarici valut SDR je 45 odstoten [vir:www.imf.org]; 14. 08. 2001.

Sedaj si pogledjmo še primerjavo ESAF držav po obdobjih:

Tabela 9: Primerjava ESAF držav

	ESAF države	
	1991-1995	1996-1998
Realna rast BDP per capita	-1,4	2,3
Agregatno varčevanje (v odstotkih BDP)	8,4	9,9
Plačilno-bilančno ravnovesje (v odstotkih BDP)	-6,8	-3,9
Zunanji dolg (v odstotkih BNP)	129,2	119,5
Rast prebivalstva	2,3	2,4
Pričakovana dolžina življenja ob rojstvu (v letih)	54,5	55,1
Umrljivost novorojenčkov (na tisoč živo rojenih dojenčkov)	87,3	80,1

Vir: [URL: [http:// www.imf.org](http://www.imf.org)], IMF, 08.07.1998.

Iz tabele je razviden napredek na vseh omenjenih področjih. Potrebno je poudariti, da se ESAF države približujejo nivoju ostalih držav v razvoju. V obdobju 1991–1995 je zunanji dolg znašal 129,2 odstotka BNP, v obdobju 1996–1998 pa 119,5 odstotkov BNP, kar je za 10,2 odstotne točke manj.

Iz tabele je torej razvidno, da se stanje v najmanj razvitih državah, ki jih podpira ESAF program, postopoma izboljšuje, in da se počasi približujejo ostalim državam v razvoju. S tem programom poskušajo izboljšati ekonomski in socialni položaj države, med katere prav tako spada zadolženost.

Mednarodni denarni sklad se že desetletja trudi, da bi bila tem državam omogočena ustrezna ekonomska politika, s katero bi se zagotavljala konstantna rast BDP per capita, vendar hitra rast BDP per capita sama ne more zagotoviti višjega življenjskega standarda. Najmanj razvite države morajo same sprejeti določene politike, ki bodo direktno usmerjene na zmanjševanje zunanje zadolženosti.

3.2 Vloga Svetovne banke pri reševanju zadolženosti najmanj razvitih držav v razvoju do sredine 90-ih

Svetovna banka je ob ustanovitvi postavila številne cilje. Eden izmed njih je tudi pomagati najmanj razvitim državam, da se rešijo zadolženosti, predvsem pa revščine. Med prvimi ukrepi za pomoč najmanj razvitim državam je bila ustanovitev Mednarodne razvojne asociacije. Slednja ima zelo pomembno vlogo pri reševanju problematike zadolženosti najmanj razvitih držav.

3.2.1 Mednarodna razvojna asociacija (IDA)

Mednarodna razvojna asociacija (IDA) je organizacija v okviru Svetovne banke, ki omogoča koncesijsko posojanje denarja z nično obrestno mero najmanj razvitim državam. Cilj Mednarodne razvojne asociacije je zmanjšati pomanjkanje v najmanj razvitih državah in povečanje njihove produktivnosti.

Po drugi svetovni vojni, ko je Mednarodna banka za obnovo in razvoj (IBRD) opravila svojo nalogo glede obnove Evrope, se je usmerila na države v razvoju. V petdesetih letih je postalo jasno, da si najmanj razvite države ne morejo privoščiti sredstev Mednarodne banke za obnovo in razvoj (IBRD) zaradi prezahtevnih pogojev, previsokih obrestnih mer. Iz Tabele 3 na strani 6 je razviden trend zadolževanja pri IBRD in IDA. Ker so se najmanj razvite države pri IBRD vse manj zadolževale in začele pridobivati vse več sredstev preko IDA, se bom bolj osredotočila na slednjo.

Na pobudo Združenih držav Amerike so se v Svetovni banki odločili, da ustanovijo institucijo, ki bi lahko posojala najmanj razvitim državam po zelo ugodnih pogojih. Tako je bila leta 1960 ustanovljena IDA, kot ustanova, ki bi omogočila najmanj razvitim državam pridobivati razvojni kapital po zelo ugodnih pogojih. Prva posojila je IDA odobrila leta 1961, trenutno ima 162 članic.

IDA je največji samostojni vir, ki daje multilateralna koncesijska posojila. Organizacija prav tako pridobiva in koordinira sredstva, ki jih pridobi od ostali multilateralnih organizacij in ostalih donatorjev.

Kot sem že prej omenila, IDA posoja sredstva po nični obrestni meri in zato ne more pridobivati svojih sredstev na kapitalskem trgu, ampak jih pridobiva v obliki donacij s strani različnih držav. IDA ne računa obrestne mere, računa pa administrativno provizijo v višini 0,75 odstotka, s katero poravnava administrativne stroške.

Pri IDA gre za financiranje gospodarskega razvoja najmanj razvitih državah, ki imajo najmanjšo kreditno boniteto. Večina takih držav je iz Azije in Afrike. IDA prerazporedi sredstva glede na velikost države, per capita dohodek in učinkovitost vzpostavljanja ustreznih ekonomske politike.

IDA posoja državam, ki imajo per capita dohodek od 885 dolarjev (to velja za leto 2000) in državam, ki nimajo dovolj visoke kreditne bonitete, da bi si lahko izposojale pri IBRD. Trenutno je do IDA sredstev upravičenih 79 držav, kar predstavlja 2,5 milijarde prebivalstva, kar je polovica prebivalcev celotne populacije držav v razvoju.

Pri IDA gre za dolgoročne kredite od 35 do 40 let, pri katerih je dovoljen 10-letni odlog plačila. V letu 2001 je IDA posodila 6,8 milijarde dolarjev, od leta 1960 pa že okoli 107 milijard dolarjev 106 državam.

IDA spodbuja zaščito okolja, razvoj privatnega sektorja, izgradnjo ustrezne infrastrukture, liberalizacijo gospodarstva ter zmanjševanje zadolženosti. Vsi ti projekti so namenjeni temu, da omogočijo večjo ekonomsko rast, nove zaposlitve, večje dohodkovne ravni, skratka večjo kakovost življenja v najmanj razvitih državah.

V naslednji tabeli si lahko ogledate največje posojilojemalce v letu 2001:

Tabela 10: Največji posojilojemalci pri IDA za 2001

Države	Zneski v milijonih dolarjev
Etiopija	667
Vietnam	629
Indija	520
Pakistan	374
Uganda	358
Kenija	350
Bangladeš	280
Madagaskar	268
Senegal	255

Vir: [URL: [http:// www.worldbank.org/ida](http://www.worldbank.org/ida)], World Bank, 2001

Iz tabele je razvidno, da je šlo največ IDA sredstev v Afriko in Azijo. Od tega je šlo največ sredstev v Etiopijo in sicer 667 milijonov dolarjev, sledita Vietnam z 629 milijoni dolarjev Indija s 520 milijoni dolarjev itd.

3.3 Vloga Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke pri reševanju problematike zadolženosti najmanj razvitih držav od sredine 90-ih do danes

Obdobje 1995–2001 bi lahko označili kot obdobje simbioze med dvema najpomembnejšima mednarodnima finančnima institucijama, to sta Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka. Obe instituciji sta dodobra izpilili procedure sodelovanja na področju izboljšanja socialnega sektorja, ekonomske rasti ter zmanjšanja revščine v najmanj razvitih državah. Obe mednarodni finančni instituciji pri svojem sodelovanju omogočata konsistentnost na področju makroekonomije, fiskalne politike in vzdržljivost stroškovno učinkovite socialne reforme in strategij za zmanjševanje revščine.

Vendar sodelovanje med državama povzroča tudi nekaj problemov, predvsem na področju časovne neuskkljenosti med programi Mednarodnega denarnega sklada in programi Svetovne banke. Problemi se pojavljajo tudi v operacijskih metodah programov obeh institucij. Programi Mednarodnega denarnega sklada so pogostokrat omejeni s kratkim časom uveljavljanja, največkrat jih uvedejo takrat, ko se nekje že pojavi določena kriza. Kljub tem napakam je sodelovanje med tema dvema institucijama zaželeno. S perspektive Mednarodnega denarnega sklada je sodelovanje s Svetovno banko primerno predvsem pri nadziranju ekonomskih in socialnih indikatorjev najmanj razvitih držav.

3.2.1 HIPC Inicijativa

Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka sta postavila delovni okvir, ki bi nudil posebno pomoč zelo zadolženim najmanj razvitim državam, ki poskušajo udejanjiti njune programe. HIPC Inicijativa združuje koordinirano delovanje mednarodne finančne skupnosti, skupaj z multilateralnimi institucijami, kjer se poskuša zmanjšati zunanja zadolženost na vzdrževano raven. HIPC Inicijativa je način zmanjševanja zadolženosti, ki zahteva sodelovanje vseh kreditorjev. Njen cilj je preprečiti tolikšno zadolževanje najmanj razvitih držav, da svojih dolgov ne bodo sposobne vzdrževati, prav tako poskuša prispevati k izoblikovanju strukturnih in socialnih reform, ki bi privedle do izboljšanja stanja najmanj razvitih držav. HIPC Inicijativa omogoča tudi dodatno financiranje na področju socialnega sektorja, predvsem kar zadeva zdravstveno oskrbo in izobraževanja. HIPC Inicijativa je bila ustanovljena leta 1996, leta 1999 pa so uvedli še dodatne izboljšave, da bi omogočili hitrejše zmanjševanje zadolženosti, prav tako so z uvedbo novosti poskušali izboljšati povezavo med zmanjšanjem dolgov, revščine in izboljšanjem socialne politike. HIPC Inicijativa ni tista, ki bo te države ozdravila velike zadolženosti. Tudi, če bi jim popolnoma odpisali dolgove, bi bile v veliki večini odvisne od koncesijske zunanje pomoči.

Celotni znesek zmanjšanja dolga pod HIPC Inicijativo znaša 60 milijard, ta znesek vključuje tudi restrukturiranje v okviru Pariškega kluba po letu 1996. Ena od glavnih značilnosti HIPC Inicijative je sodelovanje vseh multilateralnih kreditorjev, to je Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke. Ti dve instituciji sta bili bolj priljubljeni s strani najmanj razvitih držav, kar se zadolževanja tiče, poleg tega pa je bilo za te institucije značilno, da v preteklosti niso restrukturirale dolga. Prav pod HIPC Inicijativo se pojavi novost, da bodo multilateralne finančne institucije začele dolgove restrukturirati. Polovica dolgov, ki se jih bo restrukturiralo pod HIPC Inicijativo, bo odpadlo na multilateralne finančne institucije. Glavna razlika med HIPC Inicijativo in tradicionalnimi mehanizmi za zmanjševanje zadolženosti najmanj razvitih držav je v tem, da se sedaj prvič pojavi odpis dolgov pri multilateralnih finančnih institucijah.

Kot sem že prej omenila, je bila HIPC Inicijativa ustanovljena septembra 1996 in jo je sprejelo 180 vlad različnih držav kot sprejemljivo obliko reševanja zadolženosti. Države, za katere bi veljala HIPC Inicijativa, so vse tiste, ki že prejemale pomoči v zvezi z zmanjševanjem zadolženosti po koncesijskih pogojih pri Pariškem klubu, IDA in drugih donatorjih. Dolg povprečne HIPC države kar za štirikrat presega njen letni izvoz. Vzrok za uvedbo HIPC Inicijative je predvsem zavedanje, da je stanje večine najmanj razvitih držav, kar zadeva zunanje zadolženosti, katastrofalno. Za te države tradicionalni mehanizmi reševanja zadolženosti niso dovolj za vzdrževanje primerne zadolženosti za daljše obdobje.

Kriteriji po katerih so določene države upravičene do pomoči HIPC Iniciative:

- ◆ Nezmožnost reševanja prevelike zadolženosti s pomočjo tradicionalnih mehanizmov za zmanjševanje dolga.
- ◆ Ustanoviti in udejanjiti reforme, ki jih postavljata Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka.

Vse države, ki prosijo za pomoč HIPC Iniciative, morajo sprejeti Poverty Reduction Strategy Paper (PRSP) in doseči **točko odločitve**, ter udejanjiti zahteve, ki so postavljene v PRSP dokumentu in doseči **točko izvršitve**.

Sedaj bom opisala postopek pridobivanja pomoči pri HIPC Iniciativi:

- ◆ **Prva faza:** Da država pridobi pomoč HIPC Iniciative, mora sprejeti in udejanjiti prilagojeni program, ki sta ga določila Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad. V času, ko država poskuša izpolniti zahteve programa, pridobiva sredstva od bilateralnih in multilateralnih kreditorjev.
- ◆ **Točka odločitve:** Proti koncu prve faze se izvede analiza, da se ugotovi znesek zunanjega dolga države. Če je koeficient zadolženosti države po izvedbi prilagojenega programa večji od 150 odstotnega deleža neto sedanje vrednosti dolga v izvozu, potem se vključi med države, ki so upravičene do pomoči HIPC Iniciative. V primeru zelo odprtih gospodarstev, ki imajo velik dolg v primerjavi z BDP, je meja za določanje pomoči nižja od 150 odstotkov. Ko država doseže **točko odločitve**, se s strani odbora Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke odloča o ustreznosti države za pomoč. Nato se mednarodna skupnost zaveže, da bo pridobila sredstva primerna za pomoč dokler država ne doseže **točko izvršitve**.
- ◆ **Druga faza:** Ko je država primerna za pridobivanje sredstev pod HIPC Iniciativo, mora prikazati učinkovitost pri uvajanju prilagojenih programov Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke. Pri drugi fazi čas za doseganje ciljev ni določen, vendar je le-ta odvisen od zadovoljivega udejanjanja zahtev, ki so bile dogovorjene pri **točki odločitve**. Prav tako je pod nadzorom vzdrževanje makroekonomske stabilnosti in sprejetje ter udejanjanje strategije zoper revščino. Sedaj, ko imamo izboljšano HIPC Iniciativo, imamo tudi »plavajočo« **točko izvršitve**, kar omogoča večjo motivacijo, da se le-ta doseže čim prej. V času druge faze se pričakuje restrukturiranje dolga in sicer tako, da se ga zmanjša za 80 odstotkov (Lyonski pogoji) oziroma za 90 odstotkov (Kölnski pogoji). njegove sedanje vrednosti Tako Mednarodni denarni sklad kot Svetovna banka se zavezujeta, da bosta dajala državam pomoč, in to tistim, ki se nahajajo med **točko odločitve** in **točko izvršitve**.
- ◆ **Točka izvršitve:** Preostanek pomoči se prerazdeli v tem delu in se nanaša na naslednje:
  - ❖ **Za bilateralni in komercialni dolg:** zmanjšanje dolga v neto sedanji vrednosti. Mnogi bilateralni kreditorji so ponudili, da bodo odpisali več dolga, kot je določeno v HIPC Iniciativi.
  - ❖ **Pri multilateralnih organizacijah** velja zmanjševanje dolga v neto sedanji vrednosti s strani vseh kreditorjev, tako da je na ta način omogočeno zadržati zadolženost države do multilateralnih institucij na zadovoljivi ravni.

Vrednost **celotnih stroškov** pomoči za 24 držav pod izboljšano HIPC Iniciativo je 33 milijard dolarjev v letu 2000, vendar so z ukrepi pod HIPC Iniciativo najmanj razvitih držav rešili za 54 milijard obveznosti. Polovico stroškov bodo pokrili bilateralni, drugo polovico pa multilateralni upniki. Ker sta Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka le finančna posrednika, je potrebno najti druge vire financiranja. Vsa zbrana sredstva, ki so prispela v fond HIPC Initiative, ki ga vodi Svetovna banka, znašajo 2,6 milijard dolarjev, od tega je bilo zbranih za 1 milijardo prispevkov. Od 30. 11. 2000 se lahko dohodek, ki je dosežen od prodaje zlata Mednarodnega denarnega sklada, da v fond PRGF-HIPC Initiative.

V okviru HIPC Initiative je načrtovano **znižanje dveh tretjin vsega dolga najmanj razvitih držav** in iz tega je razvidno, da bo mednarodna skupnost vložila ogromno truda, da bi dosegla rešitev problema zadolženosti. Čeprav so bila sredstva HIPC Initiative dodobra izkoriščena šele v letu 2000, se že sedaj poznajo **rezultati**:

- ◆ 30 odstotkov nižje obveznosti iz odplačevanja dolgov kot v obdobju 1998–1999;
- ◆ delež dolga v izvozu bo za 8 odstotkov nižji od tistega, ki ga imajo ostale države v razvoju;
- ◆ odplačevanje dolgov bo zavzemalo le 12 odstotkov vladnih dohodkov, kar je za polovico manj kot v obdobju 1998–1999.

Preden se je uvedla HIPC Iniciativa, so države porabile nekaj odstotkov sredstev za servisiranje dolgov več kot za zdravstvo in izobraževanje. Za prvih 24 držav, ki so se kvalificirale za HIPC Iniciativo, to ni več problem, vse te države porabijo sedaj trikrat več sredstev za socialno oskrbo kot za servisiranje dolga. Prav tako vse te države namenjajo vedno več proračunskih sredstev za zdravstvo in izobrazbo, seveda ob pomoči ekonomsko stabilizacijskega programa Mednarodnega denarnega sklada.

Veliko problemov imajo najmanj razvite države, ki so izpostavljene številnim ekonomskim, političnim in socialnim nemirom, saj jim to otežuje, da se kvalificirajo za sredstva HIPC Initiative. Ker je takih držav veliko, bo morala HIPC Iniciativa poskrbeti, da le-tem pomaga, hkrati mora zavarovati svoja sredstva, ki jih vloži v te države. Primeri takih držav sta Ruanda in Etiopija, ki za svojo obnovo potrebujeta nova sredstva, hkrati pa ju čaka še poravnava starih dolgov. Liberija, Sudan in Demokratični Kongo so države, ki jih je močno prizadela državljanska vojna, njihovi dolgovi pa so previsoki, da bi jih lahko v okviru HIPC Initiative odpisali. Vse države članice HIPC Initiative in tiste, ki bodo to še postale, morajo biti zelo pozorne pri udejanjanju njihove strategije za odpravo revščine, prav tako morajo biti pozorne na to, da servisiranje dolgov ne postane zopet nerešljiv problem.

Cilj pomoči pri servisiranju dolga s strani HIPC Initiative je omogočiti tem državam, da imajo ponovno normalno gospodarsko rast, in da se njihovim prebivalcem omogoči normalen življenjski standard. Brez obnovljenega gospodarstva in gospodarske rasti te države ne morejo doseči dokončne rešitve glede svoje zadolženosti.

Za še večjo učinkovitost pomoči najmanj razvitim državam je potrebno še večje sodelovanje bogatih držav. Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka sta predlagala, da države

namenijo 0,7 odstotka BDP za pomoč najmanj razvitim državam, prav tako bi bogate države pripomogle k zmanjševanju zadolženosti z odpravljanjem trgovskih barier.

Sedaj si oglejmo tabelo, iz katere je razvidna primerjava uspešnosti originalne in izboljšane HIPC Iniciative.

Tabela 11: Primerjava originalne in izboljšane HIPC Iniciative

Kriteriji	Originalna HIPC Iniciativa	Izboljšana HIPC Iniciativa
Delež NPV dolga v izvozu	200-250	150
Delež NPV dolga v državnih prihodkih	280	250
Delež izvoza v BDP	40	30
Delež državnih dohodkov v BDP	20	15
Ocenitev zmanjšanja dolga	Točka izvršitve	Točka odločitve

*NPV-Neto sedanja vrednost

Vir: Global Development Finance, 2001, str. 101.

Če si ogledamo podatke v tabeli, lahko ugotovimo, da so se kriteriji večinoma izboljšali, samo delež izvoza v BDP se je zmanjšal iz 40 na 30 odstotkov.

Pri ostalih pa velja naslednje:

- ◆ delež NPV dolga v izvozu se je zmanjšal za okoli 50 do 100 odstotnih točk,
- ◆ delež NPV dolga v državnih prihodkih se je zmanjšal za 30 odstotnih točk oziroma se je iz 280 odstotkov zmanjšal na 250 odstotkov.

Ocenitev zmanjšanja dolga se izvede pri originalni HIPC Iniciativi pri **točki izvršitve**, pri izboljšani pa pri **točki odločitve**.

Po uvedbi izboljšane HIPC Iniciative se je učinkovitost pomoči revnim državam znatno povečala, kar je tudi razvidno iz navedene tabele.

Sedaj si oglejmo še **štiri zaključke** iz katerih je razvidno, kakšen je vpliv zmanjševanja zadolženosti na najmanj razvita gospodarstva:

- ◆ Pomoč pri zmanjševanju dolga lahko pomaga **izboljšati investiranje** za najmanj razvite države, čeprav je učinek zmanjšanja dolga na učinkovitost in povečani obseg investiranja zelo skromen. Kljub vsemu HIPC Iniciativa veliko prispeva k hitrejši gospodarski rasti, tako da spodbuja osnovne izboljšave v ekonomski, socialni in investicijski politiki.
- ◆ Servisiranje dolga zavzema velik del porabe proračunskih sredstev, tako da je s pomočjo HIPC Iniciative dosežena **učinkovita alokacija proračunskih sredstev**, s katerimi se veliko več sredstev prispeva za izobraževanje in zdravstvo.

- ◆ Zadnje čase poskušajo donatorji posojati sredstva predvsem zato, da se poravnava stari dolgovi, vendar HIPC Inicijativa poskuša **izboljšati odnos** med dolžniki in donatorji, tako da se pozornost donatorjev usmeri predvsem na dolgoročen vidik reševanja problema.
- ◆ HIPC Inicijativa se srečuje s številnimi tveganji. Ena glavnih nalog HIPC Inicijative je doseganje **ustrezne gospodarske rasti in vzdržnost dolga**. V nekaterih državah obstaja nevarnost, da bo dejanska gospodarska rast preseгла pričakovano, kar je lahko nevarno, če pride do novih zadolževanj v tujini, saj v tem primeru gospodarska rast ne pride do izraza, posledično pa zaradi tega ne morejo uresničiti vzdržnost dolga.

Za zaključek si oglejmo še dosežke HIPC Inicijative:

Izboljšanje delovanja HIPC Inicijative na področju privatnega investiranja: HIPC

Inicijativa poskuša ublažiti faktorje, ki povzročajo negotovosti in preprečujejo pritok privatnega kapitala. Zadolženost je eden izmed dejavnikov, ki zmanjšuje pritok privatnih sredstev, to pa zato, ker se pojavljajo negotovosti glede bodoče inflacije in gibanja menjalnega tečaja. Seveda lahko servisiranje dolgov do neke mere zmanjša faktorje negotovosti, saj ni samo od zadolženosti države odvisno ali se bodo tokovi kapitala povečali ali ne. Kot sem že večkrat omenila, govorimo o zelo nerazvitih državah, pri katerih je infrastruktura na različnih področjih izredno slabo razvita ali pa praktično ne obstaja. Tako da večina pomanjkljivosti, ki omejujejo dotok privatnih investicij, izvira iz domačega okolja. Velja tudi omeniti, da ima kopičenje dolga skozi leta za posledico zmanjšanje stopnje investiranja. Ker se stanje najmanj razvitih držav na tem področju po uvedbi HIPC Inicijative izboljšuje, se lahko v prihodnosti pričakuje povečanje investicijske stopnje v njih.

Povečanje sredstev HIPC Inicijative namenjene za proračune najmanj razvitih držav:

HIPC Inicijativa nudi finančno pomoč in brezplačna sredstva za razbremenitev proračuna oziroma proračunskih izdatkov. Večino sredstev, ki so se porabila za servisiranje dolga, se sedaj porabi na drugih področjih, kot so sociala, zdravstvo, izobraževanje. Seveda so najmanj razvite države v razvoju že do sedaj dobivale podobno obliko pomoči, ki je znašala okoli 10 odstotkov BNP.

Tveganja HIPC Inicijative: Ali bo HIPC Inicijativa privedla posamezno državo do vzdržnosti dolga je odvisno od tega ali najmanj razvite države sprejemajo predloge HIPC Inicijative glede rasti izvoza in državnih izdatkov. HIPC Inicijativa in države so izpostavljene tveganju predvsem na področju primarnih proizvodov. Tu so države ranljive predvsem zaradi negativnih pogojev menjave in neustreznih vremenskih razmer. Če pogledamo na primeru Tanzanije, kaj bi se zgodilo, če bi izvoz te države narasel za 2 odstotni točki manj, kot je predvideno v programu HIPC Inicijative, prav tako pa je dohodek izvoza zmanjšan zaradi servisiranja novih posojil. Pri vseh teh predpostavkah bi se zgodilo naslednje; količina dolga ob koncu opazovanega obdobja bi bila dvakrat večja od tistega, ki je bil predviden v programu HIPC Inicijative, prav tako pa bi koeficient obremenjenosti izvoza z odplačevanjem dolga narasel na 358 odstotkov. Kar zadeva primarne proizvode pa velja naslednje: cena nenaftnih proizvodov, ki se jih največ izvažata v obdobju 1999–2001 je padla, medtem ko je cena nafte porasla. Posledica tega je strašno poslabšanje pogojev menjave v najmanj razvitih državah, to pa predstavlja eno od oblik tveganja s katerimi se sooča HIPC Inicijativa.

3.2.2 Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF)

V septembru 1999 se je Mednarodni denarni sklad odločil dati večji poudarek reševanju revščine v svetu, tako da je uvedel novo **Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF)** strategijo za zmanjšanje revščine, ki je hkrati usmerjena v povečanje gospodarske rasti. Poleg Mednarodnega denarnega sklada ta program prav tako podpira Svetovna banka. Pri tej novi strategiji je najprej potrebno sodelovanje s strani najmanj razvite države pri sestavljanju Poverty Reduction Strategy Paper (PRSP), v katerem so navedeni glavni problemi, potrebe in nenazadnje tudi predlogi za reševanje problematike te države. Na podlagi tega dokumenta Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka, v okviru HIPC Initiative, sestavita strategijo pomoči za dotično državo. Ta nova oblika pomoči skozi PRGF strategijo je zamenjala obstoječi ESAF program.

Ena glavnih novosti v PRGF strategiji je ta, da najmanj razvite države dajejo lastne predloge za rešitev njihovega problema in tako ponudijo možnosti, ki bi bile po njihovem mnenju najprimernejše. To je pomembno, saj te države najbolje vedo, katera so njihova problematična področja. Tak način sodelovanja med Mednarodnim denarnim skladom in najmanj razvitimi državami je nov in veliko bolj učinkovit kot prejšnji, kjer je imel glavno vlogo Mednarodni denarni sklad, le-ta pa ni imel tako dobrega vpogleda v problematiko kot države same.

Razlike med PRGF in ESAF so naslednje:

- ◆ **Povezava zmanjševanja revščine z makroekonomskimi politikami:** tu so zajeta vsa področja makroekonomije, sem spadajo predvsem gospodarska rast, inflacija, fiskalna, monetarna in zunanja politika ter strukturna politika. Vsa ta navedena področja so odprta za posvetovanje med državo dolžnico in Mednarodnim denarnim skladom. Ko država dolžnica sestavlja PRSP dokument, postavi v ospredje socialne in strukturne programe ter reforme, tako da se vse usmeri k doseganju enotnega cilja zmanjšanja revščine. Pri postavljanju strategij morajo države prav tako upoštevati morebitne negativne učinke na domače povpraševanje in mednarodne rezerve, katere je potrebno vzdrževati na ustrezni ravni. Na koncu morajo zagotoviti, da bodo ti programi financirani neinflatorno.
- ◆ **Poseben poudarek je na dobrem upravljanju s sredstvi;** eden od glavnih ciljev je izboljšanje upravljanja z javnimi sredstvi, doseganje večje transparentnosti in povečanje učinkovitosti porabe javnih sredstev.

V primeru **razvoja PRSP dokumenta** je država dolžnica tista, ki ga razvije v taki meri, da najbolj ustreza njej, da so v njem najbolj pozorno predstavljeni njeni problemi in predlogi za reševanje le-teh. V pripravljanju tega dokumenta sodelujejo javne in nevladne organizacije države, donatorji in mednarodne institucije. Lokalno razviti PRSP dokumenti so tisti, ki bodo omogočili razvoj svežih idej in strategij, s pomočjo katerih se bo dosegla ustrezna rast in zmanjšanje revščine, hkrati pa je najmanj razvitim državam omogočeno, da s tem razvijejo občutek za nacionalno pripadnost. V pomoč pri razvoju PRSP dokumenta bosta tudi Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka, prav tako se pričakuje sodelovanje s strani drugih donatorjev.

Koncesijsko financiranje PRGF se vodi skozi PRGF fond. Fond si izposoja sredstva po tržni obrestni meri od centralnih bank, vlad, vladnih institucij in posoja sredstva državam, ki so upravičene do PRGF sredstev. Fond pridobiva tudi prispevke, s katerimi financira razliko med tržno obrestno mero, po kateri si izposoja, in koncesijsko obrestno mero, po kateri posoja.

Pogoji PRGF:

- ◆ Od marca 2001 je **77 držav**¹⁰ **upravičenih** do PRGF sredstev.
- ◆ Upravičenost države do PRGF sredstev se določa na podlagi državnega per capita dohodka in na podlagi članstva v IDA¹¹.
- ◆ Država, ki je upravičena za PRGF sredstva, si lahko izposodi **140 odstotkov njene kvote**, ki jo ima pri Mednarodnem denarnem skladu. Sredstva pridobi v okviru triletnega programa. V izjemnih primerih se lahko posojena sredstva povečajo na 185 odstotkov kvote. Znesek izposojenih sredstev ni fiksno določen, ampak je odvisen od stanja v plačilni bilanci, udejanjanja določene strategije ter podatkov o državi v preteklosti.
- ◆ Letna obrestna mera za PRGF sredstva znaša 0,5 odstotkov in sredstva se začnejo vračati po 5,5 oziroma 10 letih.

Pod povezavo HIPC Initiative in PRGF strategije so do konca leta 2000 tri najmanj razvite države v razvoju dosegle sprejem PRSP dokumenta. Pomembno je tudi navesti, da so države, ki niso upravičene do HIPC Initiative, in tiste najmanj razvite države, ki se zanjo ne zmenijo, prav tako napisale PRSP dokumente.

Največja novost v obdobju od 1995 pa do danes je ta, da so začele mednarodne finančne institucije, kot sta Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka, restrukturirati dolgove. Uganda je prva država, kateri sta zgoraj omenjeni mednarodni finančni organizaciji aprila 1998 odobrili restrukturiranje dolga. Mednarodni denarni sklad bo restrukturiral 69 milijonov dolarjev, Svetovna banka pa kar 160 milijonov dolarjev, poleg tega bodo ostali kreditorji zmanjšali dolg za 350 milijonov dolarjev. Vse tri številke skupaj pomenijo 20 odstotkov nižji zunanji dolg Ugande.

V zadnjem obdobju so mednarodne finančne organizacije za najmanj razvite države storile veliko, saj so postavile njihovo problematiko v ospredje. Tako v tem obdobju zasledimo združevanje moči dveh najpomembnejših mednarodnih finančnih organizacij Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke. Obe organizaciji se zavedata, da morata spregledati vse rizike, ki nastopajo v najmanj razvitih državah in jim pomagati ne samo iz ekonomskih ampak tudi iz moralnih vidikov. Danes se te države počasi premikajo iz položaja drugo razrednih držav na položaj, kjer tudi njihovo mnenje nekaj pomeni. Dokaz zato je, da je tem državam omogočeno, da same sestavljajo svoje programe za rešitev iz zadolženosti in revščine, pri doseganju čim učinkovitejših rešitev pa jim pomaga mednarodna skupnost. Tako imajo

---

¹⁰ Katere države spadajo v PRGF program je navedeno v Tabeli 1, str. 3.

¹¹ Države so upravičene do IDA pomoči, če njihov dohodek per capita znaša 885 dolarjev ali manj (podatek velja za leto 1999).

najmanj razvite države v današnjem času veliko načinov za reševanje svoje problematike in v reševanju svojih problemov niso same.

Za konec navedimo še nekaj skupnih značilnosti multilateralnega posojanja najmanj razvitim državam. Od leta 1984 do 1994 je posojanje s strani multilateralnih institucij naraslo. Prav tako so v tem obdobju ugotovili, da so plačilno bilančne težave najmanj razvitih držav kronične, tako da so se mednarodne finančne institucije odločile za koncesijsko posojanje sredstev. To je bilo opazno še posebej pri posojanju Mednarodnega denarnega sklada v primeru SAF in ESAF programov. Svetovna banka je veliko najmanj razvitih držav na začetku osemdesetih premestila iz IBRD v IDA. S tem je preprečila povečevanje nekoncesijskega dolga pri teh državah. Prav s tem ukrepom se je spremenila struktura dolga najmanj razvitih držav do Svetovne banke. Tako se je na primer delež najmanj razvitih držav, ki so se financirale z IDA sredstvi, iz 87 odstotkov v letu 1987 povečal na 95 odstotkov v letu 1992. Pomembno je tudi navesti, da je Svetovna banka omogočila olajšavo pri članicah IDA glede plačevanja obresti pri IBRD in to predvsem za tiste članice, ki so uresničevale svoj prilagojeni program, določen s strani Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke. Kljub temu, da je multilateralni dolg do najmanj razvitih držav naraščal, so se obveznosti teh držav povečale le malo, to pa zato, ker se je znatno povečal delež koncesijskega posojanja, in sicer je bil v letu 1984 delež multilateralnega koncesijskega dolga 52,4 odstotka, v letu 1992 pa 76 odstotkov.

V tem obdobju lahko tudi opazimo povezavo med učinkovitostjo politik in zunanjo finančno pomočjo, tiste najmanj razvite države, ki so imele učinkovite ekonomske in strukturne politike, so dobivale tudi večji delež koncesijske pomoči s strani multilateralnih organizacij. Seveda nasprotno velja za tiste države, ki ne morejo oziroma nočejo izpolniti zahtev s strani Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke.

Ker ostaja za nekatere najmanj razvite države v razvoju problem zadolženosti do multilateralnih finančnih institucij še vedno zelo velik, se pojavljajo razni predlogi reševanja problema multilateralnega dolžniškega bremena – od predlogov za restrukturiranje dolgov pa do predlogov za delni ali popolni odpis dolgov. Mnogi strokovnjaki poudarjajo, da bi morala Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka reprogramirati kredite dane države. Pogosto se zgodi, da se sredstva, ki so mišljena kot razvojna pomoč, uporabljajo za odplačilo dolgov multilateralnim organizacijam, kar pa vsekakor ni namen razvojne pomoči. Zato bi po mnenju strokovnjakov morali za reševanje problemov multilateralnih dolgov v okviru Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke veljati enaki pogoji, kot veljajo pri reševanju bilateralnih dolgov v okviru Pariškega kluba, kjer je praksa restrukturiranja dolgov. Seveda se s tem načinom reševanja zadolženosti najmanj razvitih držav s strani Mednarodnega denarnega sklada nekateri ne strinjajo, saj je le-to v nasprotju z monetarnim značajem Mednarodnega denarnega sklada in njegovim statusom kreditorja. Lahko bi tudi negativno vplivalo na pripravljenost centralnih bank za prenos dela svojih rezerv v Mednarodni denarni sklad. Nenazadnje je tu še en problem; z restrukturiranjem dolgov bi se zmanjšalo spoštovanje drugih držav pri izpolnjevanju obveznosti do Mednarodnega denarnega sklada. Nedvomno je potrebno najti rešitev glede zadolženosti najmanj razvitih držav v razvoju. Ena od rešitev, ki

se je v tem obdobju do sredine 90-ih let porajala, je tudi delen ali pa popoln odpis dolgov, vendar se tukaj zopet pojavlja vprašanje, kako določiti države, ki so do tega upravičene in v kakšnem obsegu naj bi odpis dolga potekal.

Kaj lahko ugotovimo iz zgoraj navedenih dejstev? Bolj kot očitno je seveda to, da se je vloga mednarodnih institucij, kar zadeva zadolženost najmanj razvitih držav, močno spremenila. Iz začetne pasivnosti se v 80-ih in 90-ih da opaziti njihove dosežke v reševanju te problematike. Kot vemo, je Mednarodni denarni sklad na plačilno bilančne probleme najmanj razvitih držav gledal kot na začasne, vendar se je kasneje izkazalo, da se je ta politika Mednarodnega denarnega sklada izkazala za napačno, saj veljajo plačilno bilančna neravnotežja najmanj razvitih držav za kronična. Prav to dejstvo je prispevalo k temu, da so mednarodne finančne institucije ubrale drugačno pot pri reševanju zadolženosti, saj so leta 1960 ustanovili IDA, ki je pomagala najmanj razvitim državam reševati ne samo problem zadolženosti, ampak je poskušala v teh državah doseči primerno izobraževanje, zdravstvene storitve in ostale stvari, s katerimi je mogoče življenjski standard izboljšati. Kasneje v 80-ih je Mednarodni denarni sklad ustanovil programa SAF nato ESAF s pomočjo katerih je dosegel uspeh glede izboljšanja stanja v najmanj razvitih državah. Do sedaj sta Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad nastopala ločeno in vsak s svojimi ukrepi poskušala reševati problem zadolženosti in revščine, od sredine 90-ih leta pa to več ne velja. Obe instituciji s skupnimi močmi poskušata odpraviti pereč problem prezadolženosti najmanj razvitih držav v razvoju.

Sklep

Usklajenost Pariškega kluba in Mednarodnih finančnih institucij je privedla do izboljšanja stanja v najmanj razvitih državah v razvoju. Iz diplomskega dela je razvidno, kako so te države počasi prihajale v ospredje. V samem začetku reševanja problema zadolženosti so si bogate države napačno zastavile cilje reševanja, saj so predpostavljale, da je problematika zadolženosti najmanj razvitih držav le začasna. Sčasoma so ugotovile, da je tak način reševanja napačen, in da imajo te države kronična plačilno bilančna neravnotežja. To je privedlo tudi do sprememb načina reševanja, in sicer od leta 1988 naprej je Pariški klub iz leta v leto sprejemal številne pogoje, ki so postopoma razbremenjevali najmanj razvite države. Leta 1988 so uvedli Pogoje iz Toronta, kjer so predvidevali zmanjšanje neto sedanje vrednosti za eno tretjino, leta 1991 so uvedli Londonske pogoje in pri teh velja znižanje neto sedanje vrednosti za 50 odstotkov, leta 1995 so sprejeli Neapeljske pogoje z 67 odstotnim zmanjšanjem neto sedanje vrednosti. V drugi polovici devetdesetih so bili sprejeti leta 1996 Lyonski pogoji z 80 odstotnim zmanjšanjem neto sedanje vrednosti, leta 1999 pa Kölnski pogoji pri katerih velja 90 ali več odstotno znižanje neto sedanje vrednosti dolga. Lyonski in Kölnski pogoji so bili sprejeti v okviru HIPC Iniciative. S povečevanjem koncesionalnosti vračanja dolga je Pariški klub poskušal pomagati najmanj razvitim državam v zmanjševanju njihove zadolženosti.

Pri reševanju problematike zadolženosti najmanj razvitih držav v razvoju so pomemben delež prispevale tudi mednarodne finančne institucije, predvsem Mednarodni denarni sklad in

Svetovna banka. Čeprav je bila njuna vloga na začetku dolžniške krize izredno pasivna, pa to za sedanost ne velja. Na začetku je imel Mednarodni denarni sklad povsem napačen koncept pri reševanju zadolženosti najmanj razvitih držav, saj je njihovo problematiko poskušal reševati na način, kot je to počel pri srednje razvitih. Kot vemo, je struktura dolgov v srednje razvitih državah popolnoma drugačna od tiste, ki jo imajo najmanj razvite države, zato je potreben tudi drugačen način reševanja. Naslednji problem pri mednarodnih finančnih institucijah je ta, da niso restrukturirale dolgov, kar pa za današnji čas ne velja več. Prva država, ki ji je bilo omogočeno restrukturiranje dolga pri mednarodnih finančnih institucijah, je bila Uganda. Do osemdesetih let Mednarodni denarni sklad ni imel pripravljenega niti enega ustreznega programa za reševanje problematike zadolženosti najmanj razvitih držav. Šele v letih 1986 in 1987 je uvedel SAF in ESAF program, ki sta bila namenjena samo najmanj razvitim državam. Kasneje je Mednarodni denarni sklad samo še izpopolnjeval te programe, tako je leta 1999 uvedel PRGF strategijo, ki je zamenjala ESAF. Svetovna banka je ena redkih institucij, ki se že od samega začetka bori proti revščini. Ker so posojila IBRD za najmanj razvite države predraga, je uvedla IDA – organizacijo, ki daje sredstva po izredno koncesijskih pogojih in pomaga državam, da se bojujejo zoper revščino.

Zadnje čase pa je pri mednarodnih finančnih institucijah moč zaslediti težnjo po sodelovanju, tako sta Mednarodni denarni sklad in Svetovna banka leta 1996 ustanovila HIPC Inicijativo, ki je bila do leta 1999 le malo v pomoč najmanj razvitim državam. Leta 1999 so uvedli izboljšano obliko HIPC Inicijative, ki v veliki meri nudi rešitev in sredstva za udejanjanje le-teh, prav tako pa v veliki meri upošteva mnenje in zahteve najmanj razvitih držav.

Za konec velja omeniti, da se je odnos sveta do revščine močno spremenil. Nanjo ne gledajo kot na nadlogo, pred katero si je potrebno zatiskati oči, saj konec koncev to ni le problem najmanj razvitih držav, ampak se sedaj ta problematika tretira kot del vsakdana, ki jo je potrebno čim prej in temeljito odpraviti in to za dobro celotnega sveta.

Literatura

- ◆ Banović Ksenija: Najmanj razvite države v sistemu ekonomskih odnosov. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1983. 66 str.
- ◆ Bird Graham: IMF lending to developing countries; Issues and Evidence. London, New York: Routledge, 1996. 190 str.
- ◆ Griffith Stephany, Wheatshaf Harvester: Managing World Debt. 1. izdaja. London, 1988. 386 str.
- ◆ Horjak Boštjan: Izkušnje in perspektive Mednarodnega denarnega sklada in Svetovne banke za 21. Stoletje. Diplomsko delo visoke poslovne šole. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2000. 33 str.
- ◆ Lensink Robert: Structural Adjustment in Sub-Saharan Africa. 1. izdaja. London: Longman, 1996. 145 str.
- ◆ Morrissey Oliver, Stewart Frances: Economic and Political Reform in Developing Countries. 1. izdaja. London, New York: St.Martins Press, 1995. 211 str.
- ◆ Mrak Mojmir: Svetovni jug v pasti dolgov. 1. izdaja. Ljubljana: Delavska enotnost, 1987. 321 str.
- ◆ Mrak Mojmir: Mednarodne finance 1. del. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001. 280 str.
- ◆ Mrak Mojmir: Mednarodne finance 2. del. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001. 256 str.
- ◆ Nosan Maja: External debt management of Slovenia and its strategy towards the international financial institutions. MBA Thesis. Ljubljana: Faculty of Economics and International center for public Enterprises, 1993. 262 str.
- ◆ Sadar Mirjam: Oblike pomoči Mednarodnega denarnega sklada državam članicam v letih 1978–1988. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1980. 71 str.
- ◆ Schneider Hartmut, Halvorson-Quevedo Raundi: Waging the Global War on Poverty; Strategies and Case Studies. Development Center of the OECD, 2000. 235 str.

Viri

- ◆ A New Approach to Sovereign Debt Restructuring. [URL :<http://www.imf.org/external/np/speeches/2001/122001.htm>], 20. 12. 2001.
- ◆ About us. [URL :<http://www.worldbank.org/about/history/overview.htm>], 15. 11. 2001.
- ◆ Debt Relief under the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative [URL :<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/hipc.htm>], 17. 1. 2002.
- ◆ Debt Relief and HIPC. [URL :<http://www.worldbank.org/hipc/hipc-review/perspectives-apr-2002.htm>], 20. 12. 2001.
- ◆ Debt Reduction and Economic Activity. Washington: International Monetary Fund, 1990. 30 str.
- ◆ External Debt Management in Low-Income Countries [URL :<http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=3907.0>], 15. 11. 2001.
- ◆ External Debt Statistics. Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development, 1992. 30 str.
- ◆ Global Development Finance, Building Coalitions for Effective Development Finance. Washington: The World Bank, 2001. 198 str.

- ◆ Global Development Finance, Analysis and Summary Tables. Washington: The World Bank, 1999. 225 str.
- ◆ Global Development Finance, Country Tables. Washington: The World Bank, 1999. 168 str.
- ◆ Gold in the IMF. [URL :<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/gold.htm>], 20. 12. 2002.
- ◆ HIPC Decision Point Document for the Enhanced Initiative for Heavily Indebted Poor Countries (HIPC). [URL :<http://www.imf.org/external/country/rwa/index.htm>], 11. 12. 2001.
- ◆ IDA 12 Replenishment Documents. [URL :<http://www.worldbank.org/IDA>], 15. 11. 2001.
- ◆ IDA Social Sector Investment Lending. [URL :<http://www.worldbank.org/html/extdr/pb/ida.htm>], 20. 12. 2001.
- ◆ IMF Concessional Financing through ESAF. [URL :<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/esaf.htm>], 15. 11. 2001.
- ◆ IMF Executive Board Discusses the Status of Implementation of the Enhanced HIPC Initiative and Update on Financing of PRGF and HIPC Operations and Subsidization of Post Conflict Emergency Assistance. [URL :<http://www.imf.org/external/what/what/asp?pn=3&order=d>], 22. 12. 2001.
- ◆ IMF Emergency Assistance Related to Natural Disasters and Post Conflict Situations. [URL :<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/conflict.htm>], 15. 12. 2001.
- ◆ IMF Quotas and Quota Reviews [URL :<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/quotas.htm>], 15. 11. 2001.
- ◆ IMF Financial Activities. [URL :<http://www.imf.org/external/np/tre/activity/2001/122801.htm>], 28. 12. 2001.
- ◆ Official Financing for Developing Countries. Washington: International Monetary Fund, 2001. 101 str.
- ◆ Official Financing for Developing Countries. Washington: International Monetary Fund, 1994. 85 str.
- ◆ Official Financing for Developing Countries. Washington: International Monetary Fund, 1998. 70 str.
- ◆ Official Financing for Developing Countries. Washington: International Monetary Fund, 1995. 95 str.
- ◆ Officially Supported Export Credits, Recent Developments and Prospects. Washington: International Monetary Fund, 1995. 121 str.
- ◆ Social Issues in International Monetary Fund, Supported Programs. Washington, International Monetary Fund, 2000. 33 str.
- ◆ Technical Assistance. [URL :<http://www.imf.org/external/np/exr/facts/tech.htm>], 15. 11. 2001.
- ◆ The Impact of Debt Reduction under the HIPC Initiative on External Debt Service and Social Expenditures. [URL :<http://www.imf.org/external/np/hipc/2001/impact/update/111601.htm>], 16. 11. 2001.
- ◆ World Debt Tables, External Finance for Developing Countries. Washington: The World Bank, 1996. 567 str.
- ◆ World Development Report 1990, Poverty – World Development Indicators. Washington: The World Bank, 1990. 260 str.
- ◆ World Economic Outlook, The Information Technology Revolution. Washington: International Monetary Fund, 2001. 260 str.

SLOVAR KRATIC

BDP – Bruto domači proizvod – Bruto domestic product

BNP – Bruto nacionalni proizvod – Bruto national product

ESAF – Enhanced Structural Adjustment Facility

HIPC – Zelo zadolžene najmanj razvite države – Heavily Indebted Poor Countries

HIPC Initiative – Inicijativa za zelo zadolžene najmanj razvite države – Heavily Indebted Poor Countries

IBRD – Mednarodna banka za obnovo in razvoj – International Bank for Reconstruction and Development

IDA – Mednarodna razvojna asociacija – International Development Association

MDS – Mednarodni denarni sklad

MFI – Mednarodne finančne institucije

NPV – Neto sedanja vrednost – Neto Present Value

OECD – Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj – Organisation for Economic Cooperation and Development

PRGF – Poverty Reduction and Growth Facility

PRSP – Poverty Reduction Strategy Paper

SAF – Structural Adjustment Facility

SDR – Special Drawing Rights – Posebne pravice črpanja